

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

BAKALÁŘSKÉ KOMBINOVANÉ
2011–2014

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Jméno a příjmení autora

Jiří Černý

Název práce

Příprava odsouzených na reintegraci po propuštění

Praha 2014

Vedoucí bakalářské práce:
PaedDr. Lubomír Bajcura, Ph.D.

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

BACHELOR COMBINED (PART TIME)

2011-2014

BACHELOR THESIS

Name and Surname

Jiří Černý

Title

Preparing Prisoners for their Reintegration
Into Society

Prague 2014

The Bachelor Thesis Supervisor:

PaedDr. Lubomír Bajcura, Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracoval samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpal, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne 25.2.2014

Jméno autora: Černý Jiří

Poděkování

Chtěl bych poděkovat panu PaedDr. Lubomíru Bajcurovi, Ph.D. za odborné vedení Bakalářské práce a cenné rady, které mi pomohly tuto práci zkompletovat.

Anotace

Hlavním cílem bakalářské práce je pohlédnout na problematiku reintegrace odsouzených do společnosti. Práce má dvě části, teoretickou a praktickou. Teoretická část obsahuje vysvětlení základních pojmů a metodologických aspektů vázaných ke zkoumané problematice a následně pohlíží na problematiku diferenciaci trestu, profilaci věznic v České republice a diferenciaci odsouzených nebo kázeňských odměn a trestů ve VTOS Praha Pankrác i obecně. Empirická část je zaměřena na praktické aspekty problematiky jako je program zacházení s vězni ve VTOS, strukturované interview s vybraným vzorkem rekrutujícím se z řad vězňů VTOS apod. Praktická část práce reaguje na tři základní výzkumné otázky: (1) jaký typ aktivit je mezi vězni považovaný za pozitivní, a jaký za negativní; (2) Jaký mají odsouzení názor na následnou reintegraci do společnosti; (3) Jaké aktivity ve VTOS nejvíce prospívají jejich následné reintegraci.

Klíčová slova

legislativa, program zacházení, penologie, reintegrace, trest odnětí svobody, věznice

Summary

The main aim of the bachelor thesis is to present the process of social reintegration of male and female prisoners back into the community (within the context of the Czech Republic). The thesis is divided into theoretical and empirical parts. The theoretical part focuses on the description of key vocabulary and methodologies related to the issue and on the problem of differentiation of the sentence and the profilation of prisons in the Czech Republic. The theoretical part deals also with the problem of the differentiation of prisoners and the systém of the complex system of both positive (rewards or remuneration) negative incentives (punishments or penalties) in Prague Pankrác Remand Prison and in Czech prisons in general. The empirical part deals with practical arrangements of the problem (research „in situ“, structured interviews with prisoners, etc.). In total, three urgent challenges have been identified and faced: (1) what **activities** are widely **considered** to have positive or **negative** effects on prison populations when it comes to so called treatment program for prisoners; (2) what do **prisoners think about** their future reintegration into society; and (3) How do specific **Prague Pankrác Remand Prison activities** contribute in a positive way to the reintegration of prisoners into the society.

Key Words

sentence, prisons, penology, legislation, reintegration, treatment program

ÚVOD	10
TEORETICKÁ ČÁST	12
1. VÝKON TRESTU Z HLEDISKA PEDAGOGICKÉHO A LEGISLATIVNÍHO	12
1.1 Výkon trestu z hlediska pedagogického	12
1.1.1 Vymezení pojmu penologie.....	12
1.1.2 Vymezení pojmů souvisejících s penologií.....	13
1.1.3 Tým zaměstnanců podílející se na zacházení s odsouzenými	17
1.2 Výkon trestu z hlediska legislativního.....	18
2 VNĚJŠÍ DIFERENCIACE VÝKONU TRESTU ODNĚTÍ SVOBODY A SOUČASNÁ PROFILACE VĚZNIC V ČR	20
2.1 Vnější diferenciaci výkonu trestu odnětí svobody	20
2.2 Současná profilace věznic v České republice	22
2.2.1 Vazební věznice.....	22
2.2.2 Věznice	22
2.2.3 Organizační členění.....	23
3 TVORBA PROGRAMU ZACHÁZENÍ, JEHO HLAVNÍ CÍL A ZÁKLADNÍ OBLASTI AKTIVIT PZ	25
3.1 Členění programu zacházení	25
3.2 Tvorba programu zacházení	26
3.3 Hodnocení programu zacházení	27
4 KÁZEŇSKÁ PRAXE A VNITŘNÍ DIFERENCIACE JAKO SOUČÁST KOMPLEXNÍHO SYSTÉMU KOGNITIVNĚ BEHAVIORÁLNÍHO PŮSOBENÍ NA ODSOUZENÉ	28
4.1 Vnitřní diferenciaci odsouzených	28
4.2 Kázeňská praxe	28
4.2.1 Kázeňské odměny	29
4.2.2 Kázeňské tresty	30

5	ČINNOST A SMYSL VÝSTUPNÍCH ODDĚLENÍ	35
5.1	Personální zajištění	36
5.2	Umísťování odsouzených	36
5.3	Vyřazování odsouzených z výstupního oddělení.....	37
5.4	Obsah a metody činnosti s odsouzenými na výstupním oddělení.....	37
6	ANALÝZA AKTIVIT PROGRAMU ZACHÁZENÍ VE VAZEBNÍ VĚZNICI PRAHA-PANKRÁC.....	40
6.1	Vzdělávací aktivity	40
6.2	Speciálně výchovné aktivity	42
6.3	Zájmové aktivity	42
6.4	Pracovní aktivity	44
6.5	Oblast utváření vnějších vztahů	45
6.6	Aktivity povinné pro výstupní oddělení ve Vazební věznici Praha-Pankrác.....	46
7	SHRNUTÍ TEORETICKÉ ČÁSTI.....	47
	PRAKTICKÁ ČÁST	50
8	METODOLOGIE.....	50
8.1	Zkoumaný problém.....	50
8.2	Cíl	50
8.3	Základní zkoumané otázky.....	50
8.4	Výběr respondentů	51
8.5	Vstup do terénu a techniky sběru dat	51
8.6	Etické aspekty výzkumu	51
9	INTERPRETACE VÝSLEDKŮ.....	53
	Kazuistika č. 1 – Martin.....	53
	Kazuistika č. 2 – Pavel	54
	Kazuistika č. 3 – Karel	55

Kazuistika č. 4 – Stanislav.....	56
Kazuistika č. 5 - Honza	57
10 SHRNUTÍ POZNATKŮ Z PRAKTICKÉ ČÁSTI A DOPORUČENÍ PRO PRAXI	59
ZÁVĚR	61
LITERATURA:.....	64
PŘÍLOHY:.....	67
Příloha I: Rozhovor.....	67
Příloha II: Galerie výrobků z činností s odsouzenými.....	67
Příloha III: Galerie výrobků z činností s odsouzenými	68
Příloha IV: Volnočasové aktivity.....	68

ÚVOD

Jako téma své bakalářské práce jsem si vybral „**Přípravu odsouzených na reintegraci po propuštění**“. Důvod výběru tohoto tématu úzce souvisí s faktem, že pracuji ve Vazební věznici Praha-Pankrác, a proto je mi problematika blízká. Zároveň pociťuji téma přípravy odsouzených na reintegraci po propuštění jako velmi důležité, jelikož následná reintegrace odsouzených je podle mého názoru hlavní pro naplnění účelu výkonu trestu.

Bakalářská práce je rozdělena na část teoretickou a část praktickou. Teoretická část práce obsahuje sedm hlavních kapitol. První z nich pojednává o výkonu trestu z hlediska pedagogického a legislativního. V kapitole se čtenář seznámí se základními pedagogickými pojmy, které souvisí s penologií. Dále popisují jednotlivé členy týmu zaměstnanců, kteří se podílejí na zacházení s odsouzenými, a závěr kapitoly je věnován základním ustanovením pro zacházení s odsouzenými.

Ve druhé kapitole uvádím vnější diferenciaci výkonu trestu odnětí svobody, tedy typ věznice s dohledem, dozorem, ostrahou a zvýšenou ostrahou a dále pak popisují současnou profilaci věznic v České republice a organizační členění.

Třetí kapitola se zabývá programem zacházení, konkrétně tedy jeho členěním (základními oblastmi programu zacházení), tvorbou (jakým způsobem se program zacházení v praxi tvoří) a hodnocením (jak se hodnocen a v jakém časovém období).

Ve čtvrté kapitole popisují problematiku vnitřní diferenciaci odsouzených, možnou prostupnost díky dobrému chování ve VTOS, dále pak pojednávám o kázeňské praxi. Tato kapitola má za úkol vysvětlit, jakým způsobem jsou odsouzení motivováni ve VTOS a seznámit čtenáře s problematikou udělování kázeňských odměn a trestů v prostředí VTOS.

Následující kapitola je zaměřena na výstupní oddělení. Zde popisují personální zajištění výstupního oddělení, způsob zařazování a vyřazování odsouzených, dále pak obsah a metody práce s nimi.

Předposlední kapitola je věnována aktivitám programu zacházení, které nabízí Vazební věznice Praha-Pankrác. Zde popisují jednotlivé aktivity programu zacházení a rovněž přibližný počet zařazených odsouzených. V poslední části této kapitoly

pak uvádím aktivity, které jsou povinné na výstupním oddělení Vazební věznice Praha-Pankrác.

Poslední kapitola teoretické části je shrnutím výše uvedeného, obsahuje tedy základní myšlenky celé teoretické části, ze které vychází část praktická.

Praktická část bakalářské práce obsahuje tři základní kapitoly – Metodologii, Interpretaci výsledků a Shrnutí a doporučení pro praxi. V kapitole Metodologie uvádím hlavní cíl praktické části, kterým je **vytvoření obrazu, co odsouzení vnímají jako zásadní k jejich reintegraci po propuštění z VTOS. Dále pak jak vnímají program zacházení ve VV Praha-Pankrác, jeho oblasti a konkrétní aktivity. Cílem je pokusit se nastínit, jaké aktivity sledávají za přínosné pro jejich budoucnost a jaké nikoliv. A v neposlední řadě jde o to zjistit, co by odsouzení změnili, aby se reintegrace odsouzených stala reálnější.** V návaznosti na cíl jsem stanovil výzkumné otázky, kterými jsou: „**Co by, z pohledu odsouzených, nejvíce prospělo jejich budoucí reintegraci po propuštění?**“ a „**Jaké aktivity ve VV Praha-Pankrác nejvíce prospívají následné reintegraci odsouzených?**“ V této části dále uvádím výzkumný problém, způsob, jakým jsem vybíral respondenty, techniky sběru dat a v neposlední řadě i etické aspekty výzkumu, které jsou velmi důležité.

V následující kapitole již interpretuji výsledky, které popisují metodou kazuistik. Praktická část obsahuje pět kazuistik odsouzených, jejichž závěry pak interpretuji v poslední kapitole, která se zabývá shrnutím výsledků a doporučením pro praxi.

TEORETICKÁ ČÁST

1. Výkon trestu z hlediska pedagogického a legislativního

Cílem této kapitoly je vysvětlení pojmu penologie a pojmů s penologií úzce souvisejících. Na úvod bych rád vymezil, co je to vlastně **trestná činnost**. Dle Vágnerové (2004) ji lze chápat jako projev poruchy sociálně adaptačních schopností a dovedností. Jde o odchylku od společností dané normy. Pachatelé většinou ani nemají náhled na nevhodnost vlastního chování.

Podle Heidbrinka (1997, s. 74–80) chce člověk uspokojit hlavně své potřeby, přitom je třeba respektovat i zájmy druhých lidí. Snažíme se vyhnout trestu a přizpůsobit se autoritám, což je pro nás přirozené. Tak například podle Skinnerovy teorie instrumentálního podmiňování: je-li určitý způsob jednání odměněn, stoupá pravděpodobnost jeho výskytu, není-li odměněn (nebo je-li dokonce potrestán), klesá pravděpodobnost, že se bude opakovat. Člověk by měl být orientován na plnění svých povinností a řídit se zákony, které chrání práva všech lidí.

1.1 Výkon trestu z hlediska pedagogického

1.1.1 Vymezení pojmu penologie

Termín penologie vznikl spojením dvou slov, a to latinského poena (trest) a řeckého logos (věda) (Černíková, 2002, s. 7).

Podle Černíkové (2002, s. 7) lze penologii vymežit jako „vědu o trestu trestání, která se zabývá jejich účinky, z hlediska volby adekvátního působení – zacházení s pachatelem trestného činu, aby nedocházelo k opakování trestného činu“. Hartl (2000, s. 404) vymezuje penologii jako nauku o prevenci nezákonnosti a zločinnosti, jejich trestání, případně rehabilitaci odsouzených osob, zabývá se rovněž vědeckým studiem významu a účinnosti legálních trestů.

Dále se zabývá účinky trestu a trestání, různými zákonitostmi a vztahy, které vznikají v důsledku uložení trestu, zkoumá i problematiku pachatele trestného činu (věk, dosažené vzdělání, zdravotní stav, sociální zázemí atd. Velmi důležitý je rovněž přístup k vězněnému, aby bylo dosaženo co nejvyšší efektivity účelu trestu. Nahlíží i na jiné sankce, nespojené s výkonem trestu odnětí svobody.

Dále pak čerpá i z dalších vědních oborů (kriminalistiky, kriminologie, psychologie, sociologie...) a využívá poznatků například z pedagogiky, speciální pedagogiky, psychologie, sociální práce, práva, sociologie, medicíny aj. (Sochůrek, 2007, s. 8). Penologie má vztah k aplikovaným pedagogickým a psychologickým disciplínám. Jsou jimi zejména penitenciární pedagogika a penitenciární psychologie. Tyto pojmy vysvětlím v následující kapitole.

1.1.2 Vymezení pojmů souvisejících s penologií

- **Forenzní psychologie** - zahrnuje **kriminalistickou psychologii** (využití psychologie při vyšetřování a objasňování případů), **soudní psychologii** (problematika soudního projednávání trestných činů z psychologického hlediska), **penitenciární psychologii** (viz níže), **postpenitenciární psychologii** (psychologie postpenitenciární péče), a **kriminologickou psychologii** (psychologická teorie kriminálního jednání (Mařádek, 2005, s. 65).
- **Penitenciární pedagogika** – aplikovaná pedagogická věda, zabývající se zkoumáním, výchovou a vzděláváním osob odsouzených k výkonu trestu odnětí svobody. Orientuje se zejména na výchovnou funkci VTOS a rovněž na výchovu člověka v souladu se zásadami obecné pedagogiky. Cíle obecné pedagogiky však nelze v podmínkách věznice realizovat v plném rozsahu, jelikož musíme brát v potaz i např. délku trestu a reedukativní prostředí, bezesporu působící na odsouzeného (Sochůrek, 2007, s. 9).
- **Penitenciární psychologie** – je součástí forenzní psychologie. Zabývá se tím, jak vlastně vězení působí na psychiku člověka, jaká je jeho adaptace,

prožívání, interakce vězeň – personál, psychologický výběr personálu apod. Snahou je taktéž minimalizace negativních dopadů věznění na psychiku člověka. Lze tedy říci, že zkoumá psychologické problémy procesu penitenciárního zacházení (Sochůrek, 2007, s. 9). Podle Mařádka (2005) se penitenciární psychologie zabývá psychologii vězně, psychologii vězeňského personálu a psychologii vězeňství.

- **Kriminologie** – jedná se o disciplínu, která se zabývá zkoumáním zločinu, společenskou reakcí na něj a způsoby prevence před ním. „Zkoumá vlivy, jaké má na zločin prostředí, dědičnost a psychologické faktory, jak probíhá pátrání a soudní procesy a jak účinné jsou různé druhy trestu. Kriminologie bývá v jedné tradici považována za subdisciplínu, která využívá poznatků dalších disciplín (psychologie, ekonomie). Druhou tradicí je považovat kriminologii za vědu právní. Současným trendem je snaha přesunout důraz od potrestání k rehabilitaci, tedy využití možnosti psychologie, výchovy a zlepšování sociálních podmínek“ (Jandourek, 2001, s. 133). Podle Hartla (2000, s. 278) se jedná o vědu zabývající se rozsahem a druhy trestné činnosti a dále možnostmi, jak trestné činnosti předcházet.

- **Kriminalita** – pojem kriminalita lze rozdělit ještě do tří hlavních skupin:
 - 1) **Drobná kriminalita** – krádeže nevelkého rozsahu, lehké formy agrese a primitivní podvodné jednání. Rovněž činy z nedbalosti se často pokládají za drobnou kriminalitu.
 - 2) **Kriminalita středně závažná** – pojímá již závažnější majetkové delikty, středně vážné agresivní chování, omezování svobody, podvody s vážnějšími společenskými dopady, sexuální deviace (mj. znásilnění), loupeže bez následků vážného poranění napadeného apod.
 - 3) **Závažná kriminalita** – každé zločinné jednání, které má za následek trvalou ekonomickou, majetkovou nebo morální či fyzickou újmu, která je způsobena jednotlivci nebo společností. Zahrnuje také zločinné jednání s následkem smrti (Hanuš, 2005, s. 7).

- **Trest** – je podle Sochůrka (2007, s. 11) základní výchovný prostředek. Používá se jako obranný mechanismus před chováním a jednáním, které nějakým způsobem porušuje zavedené normy. Stejně tak se trestáním chráníme před delikventním jednáním. Systém trestů je vymezen právem. Trest by měl být citelný, jistý a následovat ihned po provinění.

V penologickém chápání má trest dvě základní roviny:

- 1) Chrání společnost před pachateli trestných činů;
- 2) Náprava pachatele.

Trest musí respektovat důstojnost odsouzeného a omezovat škodlivé účinky zbavení svobody, avšak nesmí být ohrožena potřeba ochrany společnosti. Musí být zachováno zdraví odsouzeného a měly by být podporovány dovednosti a postoje, které odsouzeným pomohou k návratu do společnosti (Sochůrek, 2007, s. 13).

- **Prizonizace** – adaptace na podmínky života ve vězení. Velmi snižuje pravděpodobnost úspěšného návratu odsouzeného zpět do civilního života (Sochůrek, 2007, s. 52). Podle Mařádka (2005) jde o veškeré negativní jevy, které působí na odsouzeného během VTOS. Je to postupné přizpůsobování životu ve věznici. Rovněž Vágnerová (2004) popisuje prizonizaci jako adaptaci na život ve vězení, která má dvě složky, a to níže popsanou institucionalizaci a ideologizaci.
- **Institucionalizace** – výsledek adaptace na organizovaný život ve vězení. Typická je předstíraná poslušnost (Sochůrek, 2007). Podle Mařádka (2005) podléhá institucionalizaci více méně každý vězeň, především ti, kteří jsou odsouzeni na delší dobu. Podle Vágnerové (2004) postupně dochází ke změně postojů, chování, ztrátě aktivity, jedinec se odnaučí samostatně rozhodovat.
- **Ideologizace** – „proces přizpůsobování se normám, hodnotám, názorům a postojům, které se vytvářejí v neformálních skupinách odsouzených, přizpůsobení se vězeňské subkultuře, která má desocializační charakter“

(Kopp, 2004, s. 51 in Sochůrek, 2007, s. 36). Ideologizace pak vyúsťuje ve skrytý ilegální život vězeňské subkultury (Mařádek, 2005). I přesto, že má být výkon trestu zaměřen na resocializaci, mnohdy naopak dochází k výměně informací o možnostech různé trestné činnosti, jedinec se naučí typickému žargonu atd. (Vágnerová, 2002).

- **Resocializace** – je to pojem plně výstižný pro práci s delikventní mládeží a dospělými odsouzenými po propuštění, tj. na svobodě a hlavně bez přímé kontroly, jaká je automatickou součástí naplňování programů zacházení, o kterých budu pojednávat ve třetí kapitole mé práce. Pro tento rozdíl se v současné literatuře pojmu resocializace již pro základní formu zacházení s vězni neužívá. Jedná se o zbavování zažitých návyků, které se stávají nepotřebnými a současně musí nastoupit nové vzorce chování. Podle Mařádka je to složitý proces nápravy a převýchovy, a rovněž změna vadné socializace. V podmínkách věznice se podle starší literatury resocializace nazývá též penitenciární či korektivní resocializací (Mařádek, 2005). Dle Hartla (2000, s. 507) se jedná o opětovnou socializaci u člověka propuštěného z dlouhodobé péče ústavní, vězeňské, nemocniční aj.
- **Reintegrace** – reintegrace velmi úzce souvisí s resocializací, jelikož alespoň zčásti úspěšná resocializace by měla vést k opětovné integraci jedince do společnosti. Problémem však je, že jedinec bývá odmítán ze strany majority, naopak ho chtějí přijmout tam, kde by se integrovat neměl. Je to tedy složitý začarovaný kruh (Mařádek, 2005).
- **Reedukace** – jedná se o převýchovu nesprávně nebo i nedostatečně vychovaného jedince, což samozřejmě není vůbec jednoduché. Je nutné přistupovat individuálně a s velkou trpělivostí (Mařádek, 2005).
- **Náprava** – náprava znamená odstraňování dílčích nedostatků v chování a jednání dané osoby (Mařádek, 2005).

1.1.3 Tým zaměstnanců podílející se na zacházení s odsouzenými

Ve věznicích působí zaměstnanci ve služebním poměru a občanští zaměstnanci. Občanští zaměstnanci se zabývají zejména pedagogickým působením na osobnost odsouzeného. Jsou s nimi v každodenním kontaktu a dle odbornosti s nimi řeší individuální problémy. Jelikož se tato bakalářská práce soustředí na reintegraci odsouzených po propuštění, je důležité nastínit jejich práci, která je pro návrat do civilního života nepostradatelná. Do tohoto týmu patří speciální pedagog, vychovatel, sociální pracovník a psycholog.

Speciální pedagog – „je odborný zaměstnanec oddělení, který garantuje u svěřených odsouzených odbornou úroveň realizace programu zacházení a vnitřní diferenciaci“ (Sochůrek, 2007, s. 25). Metodicky usměrňuje vychovatele a pedagogy volného času. Speciální pedagog musí mít magisterský titul v oboru pedagogicky zaměřeném. Je odborným poradcem ředitele věznice v oblasti pedagogických aspektů výkonu trestu. Zabezpečuje všeobecné a odborné vzdělávání odsouzených, podílí se na zpracování pedagogického posouzení v rámci komplexní zprávy SARPO, zpracovává program zacházení, přičemž výběr aktivit je na jeho uvážení. Zpracovává přehled aktivit programu zacházení s uvedením konkrétních osob, které aktivitu vedou, čas, místo atd. Podílí se na návrhu k rozhodování o udělení přerušování výkonu trestu, povolování volného pohybu mimo věznici, dočasného opuštění věznice, účasti odsouzených na akcích mimo věznici, vyjadřuje se k výběru odsouzených k zařazení do práce, předkládá odborná stanoviska a realizuje svěřenou kázeňskou pravomoc.

Vychovatel – je členem týmu, jehož základním úkolem je výchovná, vzdělávací, diagnostická a preventivní činnost, zaměřuje se na celkový rozvoj osobnosti odsouzeného. Vychovatel řeší problémy a požadavky odsouzených, odpovídá za pořádek a kázeň. Z hlediska výchovné práce je to hlavní postava celého týmu (Sochůrek, 2007, s. 26). Vychovatel musí mít alespoň bakalářský titul, který nemusí být striktně pedagogického směru. Jako alternativa je možné doplnění o specializované pedagogické studium, které je možné absolvovat i v Akademii VS ČR.

Sociální pracovník – je odborný zaměstnanec, jehož práce je zaměřena zejména na plynulý přechod odsouzeného do civilního života (Sochůrek, 2007, s. 26). Podílí se na zpracování komplexní zprávy SARPO, spolupracuje s příslušnými orgány sociálního zabezpečení, poskytuje sociálně právní poradenství, navazuje potřebné kontakty s blízkými osobami odsouzených, zúčastňuje se odborných komisí, předkládá odborná stanoviska, podílí se na rozhodování o přerušení výkonu trestu odnětí svobody, povolování volného pohybu mimo věznici, dočasného opuštění věznice atd.

Psycholog – zajišťuje u odsouzených odbornou psychologickou činnost, zabývá se psychologickou diagnostikou vězňů, zpracovává psychologické posouzení v rámci komplexní zprávy SARPO (Sochůrek, 2007, s. 26). Je odborným poradcem ředitele věznice v psychologických aspektech výkonu trestu. Zúčastňuje se odborných komisí, podává odborná stanoviska, provádí psychologické pohovory na podnět odsouzených, zabezpečuje psychologickou péči o odsouzené, kteří odmítají stravu, sebepoškozují se, pokoušejí se o sebevraždu, jsou v krizových psychických stavech. Podílí se na rozhodování o přerušení výkonu trestu odnětí svobody, povolování volného pohybu mimo věznici, dočasného opuštění věznice atd.

1.2 Výkon trestu z hlediska legislativního

V této kapitole velmi stručně uvedu základní ustanovení pro zacházení s odsouzenými a dále seznámím čtenáře s právní úpravou výkonu trestu odnětí svobody. Mezi základní mezinárodní konvence, v jejichž rámci ČR rozvíjí svou legislativu, patří:

1) Standardní minimální pravidla OSN pro zacházení s vězňeny

Zahrnují „požadavek na jejich uplatňování bez jakékoli diskriminace z důvodů rasových, barvy pleti, pohlaví, jazyka, náboženství, politického přesvědčení, národnostního a sociálního původu, majetkového nebo rodinného postavení“ (Flegl, 1990, s. 24, in Černíková, 2002, s. 30). Byla přijata v roce 1955 na kongresu OSN v Ženevě. První část se zabývá všeobecným řízením institucí a vztahuje se na všechny kategorie vězňů. Zabývá se ubytováním, hygienou, oblékáním vězňů, jejich stravou,

zdravotními službami, jejich kontaktem se sociálním zázemím, apod. Druhá část se zabývá specifickými kategoriemi vězněných osob, například duševně nemocnými, apod. (Organizace spojených národů, *Standardní minimální pravidla pro zacházení s vězni* 30. srpna 1955, k dispozici na adrese: <<http://www.refworld.org/docid/3ae6b36e8.html>> [cit 08.2.2014]).

2) Evropská vězeňská pravidla

S odsouzenými musí být zacházeno tak, aby byla respektována jejich lidská práva, výkon trestu bude realizován způsobem, který umožní odsouzeným jejich opětovný návrat do civilního života. Důležitá je rovněž podpora spolupráce s externími sociálními službami a také občanskými sdruženími. Ve věznicích musí probíhat pravidelné státní inspekce a nezávislé kontroly (Sochůrek, 2007, s. 18).

Výkon trestu odnětí svobody upravuje **zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody**, dále **vyhláška ministra spravedlnosti č. 345/1999 Sb.**, kterou se vydává **Řád výkonu trestu odnětí svobody**. Činnost jednotlivých věznic se dále řídí nařízeními generálního ředitele a metodickými pokyny ředitelů odborů generálního ředitelství VS ČR. Tyto dokumenty jsou pak zpracovány na konkrétní podmínky daných věznic, ve Vnitřním řádu věznice, který vydává její ředitel. Při zacházení s odsouzenými je třeba dodržovat **Listinu základních práv a svobod** a dále **doporučení Rady Evropy v oblastech zacházení s vězněnými osobami** (Sochůrek, 2007, s. 36).

2 Vnější diferenciací výkonu trestu odnětí svobody a současná profilace věznic v ČR

2.1 Vnější diferenciací výkonu trestu odnětí svobody

Vnější diferenciací výkonu trestu je myšlen způsob střežení a zajištění bezpečnosti. Rozlišujeme 4 typy:

- 1) S dohledem**
- 2) S dozorem**
- 3) S ostrahou**
- 4) Se zvýšenou ostrahou**

Zákon dále vymezuje zacházení s odsouzenými matkami s dětmi, mladistvými, a cizinci, odsouzenými k doživotí, specifickými skupinami vězňů a trvale pracovně nezařaditelnými.

Věznice se liší podle zabezpečení, jako jsou zdi, ploty atd. Ve větší míře je kladen důraz ve věznici typu s ostrahou a zvýšenou ostrahou, kam jsou zařazeni vězni s vyšší nebezpečností. Tyto typy věznic se liší i systémem dozoru nad pohybem, například zda se mohou pohybovat po věznici sami nebo pouze za přítomnosti příslušníka (Sochůrek, 2007, s. 37).

Věznice typu A – s dohledem – do tohoto typu věznice jsou zařazováni soudem odsouzení, kteří spáchali trestný čin z nedbalosti, a kteří dosud nebyli ve VTOS za úmyslný trestný čin. Odsouzení se po věznici pohybují bez doprovodu zaměstnance, mohou zpravidla pracovat mimo věznici (to posuzuje odborná komise). Těmto odsouzeným může ředitel věznice povolit opuštění věznice až na 24 hodin, a to až 2x měsíčně (Sochůrek, 2007, s. 36).

Věznice typu B – s dozorem - v typu věznice s dozorem jsou zařazeni odsouzení, kteří spáchali trestný čin z nedbalosti a již byli v minulosti odsouzeni k výkonu trestu za úmyslný trestný čin. Odsouzení se po věznici pohybují organizovaně, pod dozorem zaměstnance vězeňské služby. Mohou pracovat, stejně jako odsouzení v dohledu, mimo věznici. Na základě povolení ředitele věznice mohou jednou za měsíc opustit věznici až na 24 hodin (Sochůrek, 2007, s. 37).

Věznice typu C – s ostrahou - do typu věznice s ostrahou jsou zařazováni odsouzení za úmyslný trestný čin, a také pachatelé, kteří byli odsouzeni za trestný čin z nedbalosti, avšak nebyli zařazeni do věznice typu s dohledem či dozorem. Odsouzení se vždy po věznici pohybují organizovaně za dozoru zaměstnance, pouze výjimečně jim může ředitel povolit volný pohyb ve věznici při plnění pracovních úkolů. Odsouzení pracují uvnitř věznice nebo na střežených pracovištích mimo věznici. Jednou za dva měsíce jim může být ředitelem povoleno opuštění věznice až na 24 hodin.

Věznice typu D – se zvýšenou ostrahou - do tohoto typu věznice jsou zařazeni odsouzení, kteří byli odsouzeni na doživotí, dále pak zvláště nebezpeční recidivisté, ti, kterým byl uložen trest odnětí svobody ve výměře nejméně osm let za zvláště závažný trestný čin nebo odsouzení za úmyslný trestný čin, kteří v posledních pěti letech uprchli z vazby nebo z výkonu trestu. Po věznici se pohybují pouze s dozorem příslušníka VS. Jsou zamykáni v celách a pracují pouze na střežených pracovištích uvnitř věznice, nebo v celách (Sochůrek, 2007, s. 38).

O rozmisťování odsouzených do konkrétních věznic rozhoduje dispečer na Generálním ředitelství VS ČR. Vychází z kapacitních možností jednotlivých věznic, kritériem bývá i místo trvalého bydliště odsouzeného, aby byly co nejméně narušovány jeho sociální vazby.

Podle zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, § 7 se umísťují odděleně:

- a) odsouzení muži od žen,
- b) mladiství od dospělých,
- c) recidivisté od těch, kteří jsou ve VTOS poprvé,
- d) odsouzení za úmyslné trestné činy od těch, kteří jsou odsouzeni za trestné činy z nedbalosti,
- e) trvale pracovní nezařaditelní
- f) odsouzení s poruchami chování a s duševními poruchami,
- g) s uloženým ochranným léčením.

2.2 Současná profilace věznic v České republice

Věznice se člení na Vazební věznice a věznice.

2.2.1 Vazební věznice

Vazebními věznicemi, v nichž se vykonává vazba, jsou:

- a) Vazební věznice a ústav pro výkon zabezpečovací detence Brno,
- b) Vazební věznice České Budějovice,
- c) Vazební věznice Hradec Králové,
- d) Vazební věznice Liberec,
- e) Vazební věznice Litoměřice,
- f) Vazební věznice Olomouc,
- g) Vazební věznice Ostrava,
- h) Vazební věznice Praha Pankrác,
- i) Vazební věznice Praha Ruzyně,
- j) Vazební věznice Teplice.

Zvláštní oddělení věznice pro výkon vazby se zřizují ve věznicích **Břeclav, Ostrov, Plzeň, Světlá nad Sázavou a Znojmo.**

2.2.2 Věznice

Místo výkonu trestu a základní typy věznic:

- 1) **Věznicemi s dohledem** jsou Věznice Odolov - objekt Přední Labská a Věznice Příbram - objekt Pracov.
- 2) **Věznicemi s dozorem** jsou: Věznice Břeclav - objekt Poštorná, Věznice Heřmanice - objekt Vyšní Lhoty, Věznice Kynšperk nad Ohří, Věznice Odolov - objekt Odolov, Věznice a ústav pro výkon zabezpečovací detence Opava - objekt Krnovská, Věznice Ostrov, Věznice Rapotice.

- 3) **Věznicemi s ostrahou jsou:** Věznice Bělušice, Věznice Břeclav - objekt Břeclav, Věznice Heřmanice - objekt Hrušov, Věznice Horní Slavkov, Věznice Jiřice, Věznice Kuřim, Věznice Nové Sedlo, Věznice a ústav pro výkon zabezpečovací detence Opava - objekt Olomoucká, Věznice Oráčov, Věznice Pardubice, Věznice Plzeň, Věznice Příbram - objekt Dubenec, Věznice Rýnovice, Věznice Stráž pod Ralskem, Věznice Světlá nad Sázavou, Věznice Vinařice, Věznice Znojmo.
 - 4) **Věznicemi se zvýšenou ostrahou jsou:** Věznice Karviná, Věznice Mírov, Věznice Valdice.
 - 5) **Věznice pro mladistvé** - věznicí pro mladistvé je Věznice Všehrdy. Ve Věznici Všehrdy jsou zřízena oddělení pro výkon trestního opatření odnětí svobody mladistvých odsouzených mužů, oddělení specializované pro výkon trestního opatření odnětí svobody mladistvých odsouzených s poruchami duševními a s poruchami chování s individuálním zacházením. Pro dospělé odsouzené je ve Všehrdech oddělení s dohledem, oddělení s dozorem, oddělení specializované pro výkon trestu odsouzených s poruchou osobnosti a chování, způsobenou užíváním návykových látek ve věznici s dozorem.
- 1) Ve vazebních věznicích jsou zřízena zvláštní oddělení pro výkon trestu, **ve Vazební věznici a ústavu pro výkon zabezpečovací detence Brno, ve Vazební věznici České Budějovice, Vazební věznici Hradec Králové, Vazební věznici Liberec, Vazební věznici Litoměřice, Vazební věznici Olomouc, Vazební věznici Ostrava, Vazební věznici Praha Pankrác, Vazební věznici Praha Ruzyně a Vazební věznici Teplice** (NGŘ VSČR č. 21/2013 o vazebních věznicích a profilaci věznic Vězeňské služby České republiky).

2.2.3 Organizační členění

Vazební věznice, věznice, ústavy pro výkon zabezpečovací detence a Akademie Vězeňské služby jsou uspořádány do čtyř regionů. V čele regionu stojí regionální ředitel, kterého do funkce jmenuje a odvolává generální ředitel Vězeňské služby. Generální ředitel také rozhoduje o jakýchkoliv změnách regionálního uspořádání.

Organizační jednotka, v jejímž čele stojí regionální ředitel, se v případě dožádání podílí na přípravě koncepčních a strategických materiálů Vězeňské služby, tvorbě vnitřních předpisů, stanovisek k právním předpisům apod.

Region 1 - Do regionu 1 je začleněno následujících 9 organizačních jednotek:

- a) Karlovarský kraj - Věznice Horní Slavkov, Věznice Ostrov, Věznice Kynšperk nad Ohří,
- b) Plzeňský kraj - Věznice Plzeň,
- c) Středočeský kraj - Věznice Oráčov, Věznice Jiřice, Věznice Vinařice, Věznice Příbram,
- d) Jihočeský kraj - Vazební věznice České Budějovice.

Region 2 - do regionu 2 je začleněno následujících 9 organizačních jednotek:

- a) Ústecký kraj - Věznice Bělušice, Věznice Nové Sedlo, Věznice Všehrdy, Vazební věznice Litoměřice, Vazební věznice Teplice,
- b) Liberecký kraj - Věznice Stráž pod Ralskem, Věznice Rýnovice, Vazební věznice Liberec, Akademie Vězeňské služby.

Region 3 - do regionu 3 je začleněno následujících 7 organizačních jednotek:

- a) Královéhradecký kraj - Věznice Odolov, Věznice Valdice, Vazební věznice Hradec Králové,
- b) Pardubický kraj - Věznice Pardubice,
- c) Vysočina - Věznice Světlá nad Sázavou,
- d) Hlavní město Praha - Vazební věznice Praha Pankrác, Vazební věznice Praha Ruzyně.

Region 4 - Do regionu 4 je začleněno následujících 11 organizačních jednotek:

- a) Moravskoslezský kraj - Věznice Heřmanice, Věznice a ústav pro výkon zabezpečovací detence Opava, Věznice Karviná, Vazební věznice Ostrava,
- b) Olomoucký kraj - Věznice Mírov, Vazební věznice Olomouc,
- c) Jihomoravský kraj - Věznice Kuřim, Věznice Znojmo, Věznice Břeclav, Vazební věznice a ústav pro výkon zabezpečovací detence Brno, Věznice Rapotice. (NGŘ VSČR č. 42/2013 o regionálním uspořádání Vězeňské služby České republiky).

3 Tvorba programu zacházení, jeho hlavní cíl a základní oblasti aktivit PZ

Po umístění odsouzeného na standardní oddělení VTOS je každému odsouzenému stanoven program zacházení, který je tvořen na základě komplexní zprávy. Komplexní zprávu zpracovává tým zaměstnanců – psycholog, pedagog, sociální pracovník, vychovatel a lékař.

Hlavním cílem programu zacházení je vytvoření předpokladů pro úspěšnou reintegraci odsouzeného (Sochůrek, 2007, s. 42). Cíl programu zacházení je konkrétně formulovaný, součástí je určení způsobu zaměstnávání odsouzeného, účast na pracovní terapii, vzdělávání nebo jiné náhradní činnosti, které směřují k vytvoření předpokladů pro jeho samostatný způsob života (z. č. 169/1999 Sb.). Dle Hanuše (2005, s. 43) recidiva znamená selhání trestných a výchovných následků za uskutečněný zločin. Podle něj by u recidivistů i prvotrestaných odsouzených měla nastat nejprve represivní opatření a až poté penologicko-psychologická či psychiatrická opatření. Recidivisté a závažní zločinci by měli mít v rozvrhu hlavně základní terapii prací, a to fyzicky náročnou. Na druhém místě by měla být povinná spolupráce s odborníky. Jak Hanuš uvádí, i přes relativně tvrdá represivní opatření nelze u recidivistů a těžkých zločinců docílit převažujícího či trvalého úspěchu převýchovy.

Na základě komplexní zprávy nabídne věznice odsouzenému výběr z alternativ programu zacházení, což závisí na možnostech dané věznice. Odsouzený tento výběr stvrdí podpisem (Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 378/2004 Sb., kterou se mění vyhláška č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody, s. 17–18).

3.1 Členění programu zacházení

Program zacházení se člení na:

- 1) Pracovní aktivity
- 2) Vzdělávací aktivity
- 3) Speciálně výchovné aktivity

- 4) Zájmové aktivity
- 5) Oblast utváření vnějších vztahů.

Pracovní aktivity zahrnují zaměstnávání odsouzeného, práci potřebnou k zajištění každodenního provozu věznice a rovněž pracovní terapii, vedenou zaměstnanci Vězeňské služby.

Mezi **vzdělávací aktivity** řadíme vzdělávání organizované středním odborným učilištěm, učilištěm a odborným učilištěm, vzdělávání vedené zaměstnanci výkonu trestu a dále pak vzdělávání v korespondenčních kurzech a v síti základních, středních, vyšších odborných nebo vysokých škol České republiky.

Speciálně výchovné aktivity se zabývají individuálním a skupinovým speciálním pedagogickým a psychologickým působením vedeným k tomu kompetentními zaměstnanci. Jedná se zejména o terapeutickou činnost (sociální výcvik, psychoterapie, arteterapie a pohybová terapie), sociálně právní poradenství a trénink zvládnání vlastní agresivity.

Zájmové aktivity programu zacházení zahrnují různé individuální a skupinové zájmové činnosti. Ty jsou vedené zaměstnanci s potřebným vzděláním, rozvíjejí jimi schopnosti, vědomosti a sociální dovednosti odsouzených.

Programy zacházení schvaluje ředitel věznice nebo jeho zástupce.

V případě, že si odsouzený nezvolí některou z alternativ programu zacházení, je mu stanoven tzv. minimální program zacházení stanovený vnitřním řádem. Základem jsou pracovní aktivity odpovídající zdravotnímu stavu odsouzeného (vyhláška MS č. 378/2004 Sb., s. 17–18).

3.2 Tvorba programu zacházení

Jak už jsem výše nastínil, program zacházení se zpracovává na základě komplexní zprávy o odsouzeném. Od 1. 11. 2012 se začal využívat ke zpracování komplexních zpráv nástroj SARPO. Jedná se o objektivní, jednotný, strukturovaný a cílený nástroj, který zohledňuje statické faktory, dynamické faktory, riziko újmy, protektivní faktory, je zde dotazník sebehodnocení odsouzeného a dále řeší adaptaci na nástupním oddělení.

Komplexní zprávu zpracovává vychovatel, který ji zahajuje zpracováním statických faktorů. Speciální pedagog řeší dynamické faktory – vzdělání a výchovu, dále pak „Dotazník sebehodnocení“ (který si odsouzený v tištěné formě vyplní sám) a protektivní faktory. Sociální pracovník zpracuje dynamické faktory – bydlení, zaměstnání, finance, rodina a sociální kontakty a psycholog zpracovává rovněž část dynamických faktorů – závislosti a osobnost a chování a dále riziko újmy.

Tvorba programu zacházení pak závisí na výstupech SARPA, zejména hodnocení rizikových faktorů odsouzeného a doporučení v komplexní zprávě SARPO (NGŘ VSČR č. 36/2013, kterým se stanoví pravidla pro zpracování komplexní zprávy o odsouzeném prostřednictvím nástroje SARPO).

Návrh programu zacházení pak zpracovává speciální pedagog.

3.3 Hodnocení programu zacházení

V pravidelných intervalech se hodnotí naplnění cíle programu zacházení. Při hodnocení se program zacházení aktualizuje v souladu s tím, jak se vyvíjí osobnost odsouzeného, jeho změny v chování a jednání. Odsouzený se na aktualizaci programu zacházení sám podílí (vyhláška MS č. 378/2004 Sb., s. 18).

„Programy zacházení jsou zpravidla vyhodnocovány jednou

- za měsíc ve věznici pro mladistvé;
- za dva měsíce ve věznici s dohledem a dozorem a ve výstupních odděleních věznic s ostrahou a se zvýšenou ostrahou;
- za tři měsíce ve věznici s ostrahou;
- za šest měsíců ve věznici se zvýšenou ostrahou“ (vyhláška MS č. 378/2004 Sb., s. 18).

Hodnocení plnění programu zacházení je základní podklad na přeřazení odsouzeného do jiného typu věznice. Volba a způsob naplňování programu zacházení je rovněž jednou z rozhodujících skutečností při zařazování odsouzeného do některé ze zpravidla tří přístupných skupin vnitřní diferenciaci, které uvedu v následující kapitole.

4 Kázeňská praxe a vnitřní diferenciaci jako součást komplexního systému kognitivně behaviorálního působení na odsouzené

4.1 Vnitřní diferenciaci odsouzených

V rámci vnitřní diferenciaci odsouzených rozlišujeme 3 přístupné skupiny:

- 1) Do **první přístupné skupiny vnitřní diferenciaci** jsou zařazeni odsouzení, kteří aktivně plní stanovený program zacházení, chovají se podle vnitřního řádu.
- 2) Do **druhé přístupné skupiny vnitřní diferenciaci** jsou zařazováni odsouzení s kolísavým postojem k programu zacházení a svým povinnostem.
- 3) Ve **třetí přístupné skupině vnitřní diferenciaci** jsou zařazeni odsouzení, kteří program zacházení neplní nebo jej odmítají, ti, jenž neplní své povinnosti a dále odsouzení, kteří se chovají v rozporu s vnitřním řádem.

Přístupné skupiny vnitřní diferenciaci jsou **pozitivní motivací** pro odsouzené.

O zařazení a o změně zařazení odsouzeného do přístupné skupiny vnitřní diferenciaci rozhoduje ředitel věznice nebo jeho zástupce na základě doporučení odborných zaměstnanců, a to většinou při hodnocení programu zacházení (vyhláška MS č. 378/2004 Sb., s. 18–20).

4.2 Kázeňská praxe

Udělování kázeňských odměn a trestů bezpochyby působí na motivaci odsouzených. Ti se snaží získat co největší množství kázeňských odměn a naopak se snaží být bez kázeňských trestů. To se jim totiž promítá jak do hodnocení k podmíněnému propuštění či přeřazení do mírnějšího typu věznice, tak i do celkového průběhu výkonu trestu. Například při udělení volného pohybu mimo věznici při plnění pracovních úkolů lze těžko zařadit odsouzeného, který má „na kontě“ kázeňské tresty. Takový odsouzený se logicky jeví jako „problémový“ (Informace k této části poskytla spec. ped. Mgr. Radka Pospíšilová z VV Praha-Pankrác).

Při udělování kázeňských odměn a ukládání kázeňských trestů musí být respektovány pedagogické zásady, zejména zásada individualizace, přiměřenosti, stupňování, důslednosti a spravedlnosti (Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 378/2004 Sb., kterou se mění vyhláška č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody).

4.2.1 Kázeňské odměny

Kázeňské odměny jsou velkou motivací odsouzených. Každá udělená odměna se zapisuje na předepsaný tiskopis, který se zakládá do osobního spisu odsouzeného. Udělení odměny, její druh a důvod se zapíše do osobní karty odsouzeného. Zaměstnanec, jenž uděluje odsouzenému odměnu, se může podle okolností rozhodnout mezi následujícími:

- **Pochvala** – vysloví se odsouzenému ústně.
- **Návštěva v mimořádně zvýšené době** – může být povolena osobám blízkým i jiným osobám.
- **Jednorázový nákup potravin a věcí osobní potřeby** – tato odměna nemůže být udělena, pokud má odsouzený v úschově věznice menší částku peněz, než je předpokládaná cena jízdného do místa bydliště a výše stravného na jeden den v případě propuštění z VTOS.
- **Zvýšení kapesného** – lze zvýšit uvolněním příslušné částky z úložného.
- **Peněžitá odměna** – může ji použít jako kapesné, požádat o její uložení na svůj účet vedený věznicí nebo odeslat zletilé osobě, kterou si určí.
- **Zvýšení osobního volna na sportovní, kulturní nebo zájmové aktivity** – nelze zvýšit na úkor osmihodinové doby určené ke spánku, potřebné k osobní hygieně, úklidu, stravování či jednorázové vycházky.
- **Přerušování výkonu trestu, povolení dočasného opuštění věznice v souvislosti s návštěvou nebo s programem zacházení** – ředitel věznice vždy přihlíží ke stupni narušení odsouzeného, povaze trestné činnosti, délce uloženého trestu a jeho nevykonaného zbytku, typu věznice a k jeho chování v průběhu výkonu trestu (Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 378/2004

Sb., kterou se mění vyhláška č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody).

4.2.2 Kázeňské tresty

Pokud se odsouzený dopustil kázeňského přestupku, je třeba co nejdříve rozhodnout o kázeňském trestu. Nejprve se sepiše záznam o kázeňském přestupku na předepsaném tiskopisu. V záznamu musí být uvedeny konkrétní údaje o jednání odsouzeného, označení místa, času, způsobu spáchání přestupku a rovněž okolností, za nichž byl přestupek spáchán, popřípadě i předpokládané pohnutky k takovému jednání. Záznam o kázeňském přestupku a stejně tak o uložení kázeňského trestu se pak založí do osobního spisu odsouzeného. Uložení kázeňského přestupku, jeho druh a důvod uložení se též zaznačí do osobní karty odsouzeného (Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 378/2004 Sb., kterou se mění vyhláška č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody).

Důkazním prostředkem je vše, co může přispět k objasnění skutku, zejména vlastní zjištění zaměstnance vězeňské služby, výpovědi odsouzených a jiných osob. Dále pak věci, listiny, ohledání. Důkazy musí být označeny konkrétně, aby pak mohly být prověřeny. Při výpovědi svědka se uvede stručný obsah jeho výpovědi a stvrdí se jeho podpisem. I když se odsouzený dozná, musí příslušný zaměstnanec prověřit všechny okolnosti skutku.

Před uložení kázeňského trestu musí být odsouzenému umožněno, aby se vyjádřil. Pokud odsouzený odmítne vyjádření podepsat, uvede zaměstnanec tuto skutečnost, včetně důvodu odmítnutí. Připojí k tomu datum a svůj podpis. Kázeňský trest je pak uložen, je-li vina odsouzeného, prokázána. Při rozhodování o uložení kázeňského trestu zaměstnanec přihlíží k závažnosti kázeňského přestupku a okolnostem, za kterých byl spáchán. Rovněž je přihlédnuto k dosavadnímu chování odsouzeného. Kázeňský přestupek lze řešit i výchovným pohovorem, bez uložení kázeňského trestu. Odsouzený stvrdí oznámení o uložení kázeňského trestu podpisem (Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 378/2004 Sb., kterou se mění vyhláška č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody).

Odsouzený si může podat **stížnost proti rozhodnutí o uložení kázeňského trestu**. Tu lze podat písemně nebo ústně a může být směřována jak proti uložení kázeňského trestu, tak i proti jeho druhu a výši. Pokud si tedy odsouzený podá stížnost ve stanovené lhůtě, je příslušný zaměstnanec povinen přezkoumat, zda je prokázáno, že se skutek, v němž je spatřován kázeňský přestupek, stal, zda jej spáchal odsouzený, zda se jedná o kázeňský přestupek, a další významné okolnosti. Zaměstnanec může stížnost zamítnout, pokud byla podána opožděně, jestliže bylo spáchání kázeňského přestupku odsouzeným prokázáno a uložený trest je úměrný závažnosti spáchaného přestupku. Dále pak může změnit druh nebo výši uloženého kázeňského trestu, pokud trest není v souladu s účelem výkonu trestu (zavinění však bylo prokázáno). Zaměstnanec kázeňský trest zruší, pokud nebyly objasněny všechny skutečnosti, které jsou pro uložení kázeňského trestu významné, nebo pokud nejsou dosavadní důkazy dostatečné, věc pak vrátí zaměstnanci, který trest uložil. V rámci nového kázeňského řízení nelze uložit přísnější trest, než byl ten původní. Pokud nebylo prokázáno, že se odsouzený kázeňského přestupku dopustil, uložený kázeňský trest se zruší.

Odsouzený si může podat stížnost proti rozhodnutí o uložení kázeňských trestů rovněž u soudu, avšak pouze v případě uložení kázeňských trestů podle § 46, odst. 3 písm. e) až h) zákona 169/1999 Sb., tedy v případě propadnutí věci, umístění do uzavřeného oddělení až na 28 dnů s výjimkou doby stanovené k plnění určených úkolů programu zacházení, celodenní umístění do uzavřeného oddělení a umístění do samovazby až na 20 dnů (Zákon č. 181/2011 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)).

Druhy kázeňských trestů:

- **Důtka;**
- **Snížení kapesného** – částka, o kterou se odsouzenému sníží kapesné, se převede na úložné (Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 378/2004 Sb., kterou se mění vyhláška č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody). Snižuje se nejvýše o jednu třetinu až na dobu 3

kalendářních měsíců (Zákon č. 169/1999 Sb. o výkonu trestu odnětí svobody);

- **Zákaz přijetí jednoho balíčku v kalendářním roce;**
- **Pokuta až do výše 1000 Kč** – ukládá se za závažná nebo opakovaná porušení stanovených povinností. Výkon tohoto trestu se provede zpravidla převedením příslušné částky z prostředků, které má odsouzený v úschově věznice. Výše úložných prostředků nesmí klesnout pod částku, která odpovídá předpokládané ceně jízdného do místa bydliště a výše stravného na jeden den v době propuštění z výkonu trestu;
- **Propadnutí věci;**
- **Zabrání věci;**
- **Umístění do uzavřeného oddělení s výjimkou doby stanovené k plnění určených úkolů programu zacházení** – trest nastupuje v pracovních dnech ihned po skončení pracovní doby, případně jiných aktivit programu zacházení. Setrvává v něm i ve dnech pracovního volna a pracovního klidu. Odsouzený má právo zúčastnit se vycházek v rozsahu jedné hodiny denně, jestliže pracuje v uzavřené místnosti (Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 378/2004 Sb., kterou se mění vyhláška č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody). Trest se ukládá až na 28 dnů (Zákon č. 169/1999 Sb. o výkonu trestu odnětí svobody).
- **Celodenní umístění do uzavřeného oddělení** – při nástupu se u odsouzeného provede osobní prohlídka. Návštěvy se provádějí odděleně od ostatních návštěv, zpravidla v místnosti za přepážkou, za dozoru příslušníka vězeňské služby. Pokud odsouzený obdrží balíček, na který má nárok, vydá se mu až po skončení trestu. Odsouzený má právo zúčastnit se vycházky v rozsahu jedné hodiny denně. Do cely může být umístěn sám pouze v případě, jsou-li pro to vážné bezpečnostní důvody, nebo pokud nejsou ve výkonu tohoto trestu současně alespoň dva odsouzení. Odsouzený se může zúčastnit terapeutické nebo poradenské skupiny, do které je zařazen (Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 378/2004 Sb., kterou se mění vyhláška č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí

svobody). Trest lze uložit až na 20 dnů (Zákon č. 169/1999 Sb. o výkonu trestu odnětí svobody).

- **Samovazba** – umístuje se do ní pouze jeden odsouzený, má právo zúčastnit se vycházky v rozsahu jedné hodiny denně (Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 378/2004 Sb., kterou se mění vyhláška č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody.). Odsouzenému lze uložit až na 20 dnů. Odsouzený nepracuje, neúčastní se programu zacházení, není mu povoleno kouřit, číst denní tisk, knihy nebo jiné publikace, kromě právnické, vzdělávací nebo náboženské literatury. Nesmí nakupovat potraviny a věci osobní potřeby kromě hygienických potřeb. Nesmí odpočívat na lůžku mimo dobu, která je k tomu určena vnitřním řádem. Obdobně je tomu při kázeňském trestu celodenní umístění do uzavřeného oddělení s rozdílem, že odsouzený je povinen vykonávat úklidové práce a práce nezbytné k zajištění běžného provozu věznice (Zákon č. 169/1999 Sb. o výkonu trestu odnětí svobody).
- **Odnětí výhod vyplývajících z předchozí kázeňské odměny** (Zákon č. 169/1999 Sb. o výkonu trestu odnětí svobody).

Výkon kázeňských trestů umístění do uzavřeného oddělení s výjimkou doby stanovené k plnění určených úkolů programu zacházení a celodenní umístění do uzavřeného oddělení lze uložit rovněž podmíněně se zkušební dobou až na 6 měsíců. Nespáchá-li odsouzený během zkušební doby jiný kázeňský přestupek, kázeňský trest se zahradí. V opačném případě odsouzený trest vykoná. K uložení kázeňského trestu celodenní umístění do uzavřeného oddělení a umístění do samovazby je nezbytné předchozí posouzení lékaře, že je odsouzený zdravotně způsobilý podrobit se tomuto trestu. S výkonem znovu uloženého kázeňského trestu celodenní umístění do uzavřeného oddělení a umístění do samovazby nelze začít dříve než po uplynutí alespoň 10 dnů od výkonu těchto trestů. Pokud byl však některý tento trest uložen ještě v průběhu výkonu těchto trestů, lze je vykonat bezprostředně za sebou (Zákon č. 169/1999 Sb. o výkonu trestu odnětí svobody).

Odsouzenému lze kázeňský trest prominout, upustit od výkonu zbytku kázeňského trestu a zahradit kázeňský trest. Zaměstnanec, který o tom rozhodl, musí učinit zápis na předepsaném tiskopisu. Pokud byl kázeňský trest zahrazen, nelze ho

uvádět v žádném hodnocení odsouzeného a nelze k němu přihlížet při rozhodování o odsouzeném (Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 378/2004 Sb., kterou se mění vyhláška č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody).

Odsouzenému by mělo být umožněno, aby se k věci vyjádřil. Za kázeňský přestupek lze uložit jen jeden kázeňský trest, avšak trest propadnutí věci lze uložit i vedle jiného kázeňského trestu. Kázeňský trest nelze uložit, jestliže od spáchání kázeňského přestupku uplynula doba jednoho roku (Zákon č. 169/1999 Sb. o výkonu trestu odnětí svobody).

5 Činnost a smysl výstupních oddělení

Výstupní oddělení jsou ve věznicích zřízena pro ty odsouzené, kteří se před očekávaným skončením výkonu trestu odnětí svobody potřebují intenzivněji připravovat na život na svobodě. Smyslem výstupního oddělení je tedy pomáhat odsouzeným při vytváření příznivých podmínek pro samostatný způsob života po propuštění a minimalizovat možná rizika opětovného páchání trestné činnosti. Do výstupního oddělení jsou umisťováni odsouzení v souladu se zákonem o výkonu trestu a vyhláškou.

Výstupní oddělení je zpravidla samostatné oddělení v rámci věznice, kde jsou ložnice nebo cely. Ve věznici, kde výstupní oddělení není zřízeno nebo je na oddělení pouze vyčleněná ložnice, se umístěním do výstupního oddělení rozumí především zařazení do aktivit programu zacházení s adekvátním zaměřením na přípravu na propuštění. Výstupní oddělení jsou zřízena ve všech typech věznic a podle možností v oddělenější části objektu věznice.

Odsouzení se aktivně podílí na úklidu, přípravě stravy, praní a žehlení prádla, na rozhodování o úpravě ložnic a společných prostor výstupního oddělení.

Kapacita výstupního oddělení se nastavuje tak, aby do něho mohli být po splnění zákonných podmínek umístěni všichni odsouzení a hlavně ti, s kterými lze dlouhodoběji pracovat a kteří to nejvíce potřebují. V jedné ložnici jsou ubytováni zpravidla 2–4 osoby, maximální počet přitom nesmí překročit 5 osob. Prostředí výstupního oddělení je přizpůsobeno běžnému internátnímu ubytování. Součástí je kulturní místnost, kuchyňka, prostor pro kulturní stolování a zpravidla také kužárna. Výjimečně mohou být společné s ostatními odsouzenými prostory pro praní, žehlení a sušení osobního prádla a pro zájmovou činnost. Jejich využívání je pak řešeno časovým rozvrhem dne.

Základní ustanovení upravující činnost výstupního oddělení jsou stanovena v obecné části jednotného vnitřního řádu věznice, v přílohové části si potom věznice stanoví řád výstupního oddělení včetně garantovaného programu zacházení. Vnitřní diferenciací odsouzených se ve výstupním oddělení zpravidla neuplatňuje.

5.1 Personální zajištění

Ve výstupním oddělení pracuje stabilní tým zaměstnanců, kteří garantují naplňování oblastí programu zacházení. Věznice vyčlení vychovatele nebo speciálního pedagoga, který má oddělení trvale na starosti. Speciální pedagog odpovídá za skladbu, úroveň a obsah jednotlivých aktivit programu zacházení. Vedoucí oddělení odpovídá za naplňování účelu výstupního oddělení. Všichni členové týmu zaměstnanců výstupního oddělení mají tuto činnost specifikovanou ve svém popisu funkce a zaměřují se na problematiku přípravy odsouzených na propuštění a přechod do občanského života.

5.2 Umístování odsouzených

Umístování odsouzených na výstupní oddělení má svůj postup. Zodpovědný zaměstnanec za výstupní oddělení a vychovatelé z jednotlivých ubytoven předkládají návrh odborné komisi na doporučení odsouzeného řediteli věznice k umístění do výstupního oddělení. Toto činí na základě blížícího se konce trestu, termínu podmíněného propuštění a splnění zákonných kritérií odsouzeného. Odsouzený musí s umístěním a s programem zacházení ve výstupním oddělení souhlasit. Odsouzení se umisťují šest měsíců před očekávaným skončením výkonu trestu a před termínem podmíněného propuštění. Týká se to odsouzených s dlouhodobými tresty, u nichž je vzhledem k jejich průběhu výkonu trestu pravděpodobné, že budou podmíněně propuštěni.

Věznice používá vlastní zpracovaný formulář „Návrh na zařazení/vyřazení odsouzeného do výstupního oddělení“, který je uložen v osobním spisu odsouzeného. O umístění odsouzeného do výstupního oddělení rozhoduje ředitel věznice na návrh odborné komise. Členy odborné komise jsou vždy vedoucí oddělení, psycholog, speciální pedagog, sociální pracovník a vychovatel, jemuž je odsouzený svěřen do péče. Odsouzený pak podepíše v osobní kartě záznam o rozhodnutí o umístění odsouzeného ve výstupním oddělení a souhlas s programem zacházení ve výstupním oddělení. Před umístěním zpracuje dosavadní kmenový vychovatel průběžné hodnocení programu

zacházení odsouzeného. Umístění ve výstupním oddělení není důvodem k vyřazení odsouzeného z práce.

5.3 Vyřazování odsouzených z výstupního oddělení

O eventuálním vyřazení odsouzeného z výstupního oddělení rozhoduje ředitel věznice na návrh odborné komise, a to po pečlivém zvážení všech okolností.

Důvodem k vyřazení může být:

- „zvlášť závažné úmyslné porušení zákona, vyhlášky nebo vnitřního řádu, týkající se zejména pobytu ve výstupním oddělení,
- odmítání účasti v povinných aktivitách programu zacházení nebo jeho celkové neplnění za nejméně jedno vyhodnocovací období,
- vlastní řádně odůvodněná žádost odsouzeného,
- pomnutí důvodů, pro které byl odsouzený do oddělení umístěn (např. nebylo realizováno podmíněné propuštění, přeřazení do jiného typu věznice, pravomocné uložení dalšího trestu odnětí svobody)“.

Pokud je odsouzený vyřazen z výstupního oddělení, je zařazen do přístupné skupiny vnitřní diferenciací v závislosti na důvodech vyřazení podle doporučení odborné komise a schválení ředitelem věznice.

5.4 Obsah a metody činnosti s odsouzenými na výstupním oddělení

Hlavním smyslem výstupního oddělení je zajištění takového zacházení s odsouzenými, které jim pomůže při přechodu do občanského života. Je tedy důležité, aby odsouzení dostali potřebné praktické informace a získávali dovednosti důležité pro přechod do civilního života v souladu se zákonem. Tomu odpovídá stanovení obsahu programu zacházení. Cílem je motivovat odsouzené, aby se intenzivně zajímali o řešení svých problémů.

Při realizaci jednotlivých aktivit programu zacházení se používají metody a formy skupinového působení i individuální přípravy. Tyto metody a formy zacházení s odsouzenými jsou voleny tak, aby povzbuzovaly motivaci odsouzených, vyžadovaly jejich aktivitu, vedly je k samostatnému rozhodování, zodpovědnosti a přijetí důsledků za svoje jednání.

Program zacházení se skládá z těchto oblastí:

- **komunitní setkání odsouzených**, které probíhá zpravidla 1x týdně. Účelem je vyhodnotit předchozí období, řešit aktuální problémy, projednat připomínky zúčastněných osob, seznámit se s programem na stávající období. Cílem je vést odsouzené k samostatnosti a odpovědnosti v rozhodování a k aktivnímu podílu na dění v oddělení.
- **sebeobslužná činnost** – účelem je narušit nárokový způsob života. Odsouzení si upevňují návyky, které potřebují v každodenním životě, osvojují si základní dovednosti v pravidelné přípravě jednoduchých jídel a stolování. Dále si perou, žehlí a starají se o oblečení. Mohou provádět i drobné údržbářské práce, včetně malování a výzdoby ložnic atd., avšak pod dohledem. Záměrem je rovněž seznámení odsouzených se základy etiky a společenského chování.
- **sociálně právní poradenství** – jedná se zejména o odbornou pomoc odsouzenému řešit jeho sociální problémy, zajistit kontakty s obecními úřady, úřadem práce, azylovým domem, společenskými organizacemi, církvemi atd. Jsou organizovány besedy se zástupci státních i nestátních institucí, které se zaměřují na problematiku života po propuštění z výkonu trestu. Odsouzení jsou seznamováni s platnými právními předpisy, způsobem zajištění platných osobních dokladů, učí se například vyplňování formulářů a tiskopisů a sepsání životopisu. Je realizován Výcvikový program pro nezaměstnané, a to minimálně v rozsahu 6 skupinových setkání po 2 vyučovacích hodinách.
- **psychosociální poradenství a vzdělávací činnost** – zaměřuje se hlavně na pomoc při řešení konkrétních situací a problémů odsouzených,

prohloubení vztahu odsouzeného k rodině, seznamování s aktuální politickou, hospodářskou a kulturní situací v České republice a s posledními společenskými změnami, dále na praktický nácvik psychosociálních (komunikativních) dovedností, zvládnání prvních okamžiků a dní po propuštění, samostatný způsob života po propuštění z výkonu trestu, orientaci v prostředí, vlastní hospodaření, používání moderních technologií a na posilování volných vlastností se zaměřením na nekriminální jednání.

- **pracovní činnost** – důležité je rozvíjení a upevňování základních pracovních návyků formou pracovního zařazení ve věznici nebo formou pracovní terapie.
- **zájmová činnost** – jedná se hlavně o aktivity zaměřené na relaxační a uvolňovací techniky.
- **extramurální aktivity** – odsouzení se mohou pravidelně účastnit společných i individuálních extramurálních aktivit. Tyto aktivity se odsouzeným umožní v souladu se zákonem, vyhláškou, s plněním programu zacházení a na základě individuálního vyhodnocení rizik využívat těchto aktivit. Slouží zejména k podpoře praktického nácviku sociálních dovedností mimo věznici (vyřízení osobních záležitostí na úřadě, nakupování, zvládnutí dopravní situace, návštěva kulturní akce apod.) Účelem je, aby se odsouzený dostal do kontaktu s prostředím, situacemi a lidmi mimo věznici.

Odsouzení mají stanoveny, které aktivity programu zacházení na výstupním oddělení jsou pro ně povinné. Základem pro všechny odsouzené jsou sebeobslužné činnosti, sociální poradenství, psychosociální poradenství zaměřené na zvládnutí úskalí přechodu na svobodu a extramurální aktivity podle vyhodnocení rizik a podmínek věznice.

Návštěvy se realizují bez zrakové a sluchové kontroly, samozřejmě podle možností odsouzených a věznice. Všichni odsouzení umístění ve výstupním oddělení se mohou účastnit hromadných kulturních a sportovních akcí pořádaných ve věznici (Metodický list ředitele odboru výkonu vazby a trestu č. 23/2007 Sb., o činnosti výstupních oddělení).

6 Analýza aktivit programu zacházení ve Vazební věznici Praha-Pankrác

Ve Vazební věznici Praha-Pankrác se zaměřím na aktivity výkonu trestu odnětí svobody. Kapitola bude rozdělena na 5 částí, podle druhu aktivit programu zacházení.

6.1 Vzdělávací aktivity

Vazební věznice Praha-Pankrác nabízí následující vzdělávací aktivity:

- **Právní minimum pro TPN** (trvale pracovní nezařaditelné, dále jen „TPN“) – ve věznici Praha-Pankrác mají trvale pracovní nezařaditelní odsouzení aktivity, které jsou určeny pouze pro ně (nutno upřesnit, že ve VV Praha-Pankrác je oddíl TPN pro odsouzené v typu věznice s ostrahou). Mezi ně patří právě Právní minimum, do kterého je zařazeno kolem 10 odsouzených.
- **Anglický jazyk pro TPN** – tuto aktivitu navštěvují rovněž odsouzení pouze z oddílu TPN. Je jich zařazeno průměrně 8.
- **Trénink sebeobslužných činností pro TPN** – v současné době aktivitu navštěvují pouze 3 odsouzení.
- **Základy výpočetní techniky pro TPN** – tuto aktivitu má v programu zacházení průměrně 10 odsouzených z oddílu TPN.
- **Kurz základy přípravy stravy** – tuto aktivitu vede speciální pedagožka OVT. Jedná se o kurz, který je ukončen závěrečnými zkouškami. Odsouzení po úspěšném splnění dostanou certifikát, který jim může pomoci při hledání práce po propuštění. Kurz se skládá z 18 hodin teorie a 30 hodin praxe. V teoretické části pedagožka probírá témata, jako například Stolování, Gastrointestinální trakt, Význam výživy, hovoří o potravinách obecně atd. V praktické části se pak odsouzení naučí správně připravovat pokrmy. Přípravují předkrmy, polévky, hlavní chody, dezerty a různé druhy salátů. Dle sdělení speciální pedagožky je kurz velmi oblíbený. V současné době je zařazeno 12 odsouzených z věznice typu s ostrahou. Dle sdělení vedoucí aktivity budou příště zařazeni odsouzení z dozoru.

- **Německý jazyk** – tato aktivita je realizována pro dohled, dozor i ostrahu a její kapacita je maximálně 15 odsouzených. Skupina pro dohled a dozor čítá 10 odsouzených, skupina pro ostrahu 14. Aktivita je velmi oblíbená zejména díky jejím vedoucím, kteří jsou ze strany odsouzených velmi chváleni.
- **Resocializační klub** – je povinný pro všechny odsouzené, kteří nejsou pracovně zařazeni. Aktivitu navštěvuje okolo 90 odsouzených.
- **Obsluha osobních počítačů** – velmi oblíbená aktivita pro odsouzené, kteří se chtějí zdokonalit v informační technice. Aktivitu má v programu zacházení cca 40 odsouzených (dohled, dozor, ostraha).
- **Právní minimum** – právní minimum je rovněž oblíbená aktivita. Mnozí odsouzení mají potřebu orientovat se v různých tématech týkajících se práva. Tato aktivita je jedna z povinných aktivit výstupního oddělení, o čemž budu pojednávat níže. Do aktivity je zařazeno kolem 60 odsouzených v typu věznice s dohledem, dozorem i ostrahou.
- **Základy výpočetní techniky** – i tato aktivita se zabývá informační technologií, avšak slouží pro odsouzené, kteří mají minimální zkušenost. Do aktivity mohou docházet odsouzení v typu věznice s dohledem, dozorem a ostrahou a v současné době jich je kolem 18.
- **Španělský jazyk** – aktivita patří k těm novějším, avšak odsouzení si ji velmi oblíbili. Dochází na ni cca 22 odsouzených (dohled, dozor i ostraha).
- **Anglický jazyk** – tato aktivita patří k nejoblíbenějším vzdělávacím aktivitám. Mnozí odsouzení si velmi dobře uvědomují nutnost znalosti anglického jazyka v současné době. Proto je samozřejmě problém s kapacitou a nelze uspokojit potřeby všech odsouzených. V současné době ji má v programu zacházení asi 50 odsouzených věznice typu s dohledem, dozorem a ostrahou.
- **Kurz dopravní výchovy** – jedná se rovněž o kurz, který mohou odsouzení úspěšně zakončit získáním certifikátu a díky tomu alespoň trochu pomoci svému návratu do společnosti. V kurzu bývá průměrně 8 odsouzených a je určen pro odsouzené ve věznici typu s dozorem.

6.2 Speciálně výchovné aktivity

Ve VV Praha-Pankrác mohou odsouzení navštěvovat následující speciálně výchovné aktivity:

- **Relaxační cvičení s TPN** – aktivita určená pouze pro trvale pracovní nezařaditelné odsouzené. Zařazeno v průměru 6 odsouzených.
- **Psychoterapeutická skupina s TPN** – aktivita pod vedením psychologky výkonu trestu, navštěvuje ji cca 7 odsouzených.
- **Psychoterapeutická skupina** – určená pro odsouzené v typu věznice s dozorem. Pod vedením psychologky OVT na ni dochází v současné době 6 odsouzených.
- **AT-poradna** – aktivita určená odsouzeným v typu věznice s dohledem a dozorem, kteří mají patologickou zkušenost s drogami či alkoholem. Do aktivity je zařazeno v průměru 10 odsouzených.
- **AT-skupina** – plní stejný účel jako AT-poradna s tím rozdílem, že slouží pro odsouzené v typu věznice s ostrahou. Zařazeno je cca 25 odsouzených.
- **Psychosociální výcvik** – Tato aktivita je povinná pro odsouzené do 26 let věku, a to v dohledu, dozoru i ostraze. Navštěvuje ji průměrně 20 odsouzených.

6.3 Zájmové aktivity

Ve Vazební věznici Praha-Pankrác je nabídka zájmových aktivit následující:

- **Zájmové aktivity pro TPN** – pro trvale pracovní nezařaditelné nabízí VV Praha-Pankrác aktivitu Výtvarné techniky, do které je zařazeno 5 odsouzených, dále Svět zajímavostí (10 odsouzených), Filmový klub čítající 21 odsouzených a Poslechový klub s 6 zařazenými. Odsouzení na oddíle TPN mohou využít rovněž nové aktivity Příprava pokrmů, kam dochází průměrně 7 odsouzených.
- **Kondiční cvičení a posilování** – nejoblíbenější aktivitou vůbec je Kondiční cvičení a posilování, které využívá cca 60 odsouzených. Vzhledem k vysoké poptávce a omezené kapacitě nelze uspokojit potřeby všech zájemců.

- **Tělocvična** – aktivita tělocvična nabízí různé míčové hry a využívá ji kolem 100 odsouzených.
- **Přírodopisný kroužek** – aktivita určená pro ostrahu, v níž je zařazeno v průměru 20 odsouzených.
- **Poslechový klub** – aktivita pro milovníky hudby, určena pro odsouzené ve věznici typu s dohledem, dozorem a ostrahou, v níž je zařazeno okolo 20 odsouzených.
- **Klub náročného filmového diváka** – velmi oblíbená zájmová aktivita, do které dochází odsouzení v dohledu, dozoru i ostraze. Průměrně je do ní zařazeno cca 100 odsouzených.
- **Kroužek pěstitelství** – v rámci této aktivity se odsouzení učí starat o pěstování různých druhů zeleniny. Kapacita aktivity je kolem 6 odsouzených.
- **Chovatelský kroužek** – odsouzení, zařazení do této aktivity, se učí starat o domácí zvířata, ve VV Praha-Pankrác se jedná o akvarijní rybičky. V současné době jsou zařazení 2 odsouzení.
- **Keramika** – aktivita je určena pro nepracující odsouzené v ostraze, kteří se učí tvořit keramické výrobky. Zařazeno 5 odsouzených.
- **Literární klub** – rovněž pro milovníky literatury VV Praha-Pankrác nabízí aktivitu, která je zajímavá. Zde si mohou pod vedením vychovatele pohovořit o knihách, které četli, atd. Aktivitu využívá 7 odsouzených.
- **Kapela** – odsouzení s hudebním nadáním ho mohou zúročit v této aktivitě, kde skládají vlastní písničky, které hrají na hudební nástroje a k tomu také zpívají. Zde je zařazeno kolem 12 odsouzených.
- **Svět zajímavostí** – kolem 37 odsouzených z dohledu, dozoru a ostrahy má v programu zacházení aktivitu Svět zajímavostí, která nabízí různá zajímavá témata týkající se celého světa.
- **Společenské hry** – vyloženě odpočinkovou aktivitu společenské hry navštěvuje asi 15 odsouzených z ostrahy.
- **Výtvarný ateliér** – aktivita je určena pro výtvarně nadané odsouzené z dohledu, dozoru i ostrahy. V současné době jsou zařazení 2 odsouzení.

- **Základy křesťanství** – všichni odsouzení mají možnost navštěvovat tuto aktivitu, v současné době toho využívá 11 odsouzených.
- **Dřevomodelářský kroužek** – aktivita určená pro ostrahu, v programu zacházení ji mají 3 odsouzení.
- **Zeměpisný klub** – aktivita rovněž pouze pro ostrahu, navštěvuje ji cca 17 odsouzených.
- **Šachy** – poslední aktivitu mohou využívat odsouzení v dohledu a dozoru. Využívá ji 12 odsouzených.

6.4 Pracovní aktivity

Vazební věznice Praha-Pankrác nabízí rozmanité možnosti pracovního zařazení odsouzených. Ti mohou podle možností pracovat na vnitřních pracovištích nebo na pracovištích mimo Vazební věznici s udělením volného pohybu při plnění pracovních povinností. Odsouzené na pracoviště zařazuje odborná komise s přihlédnutím na jejich trestnou činnost, průběh VTOS aj. Kritéria zařazení na pracoviště jsou samozřejmě přísnější při zařazení na pracoviště mimo Vazební věznici.

Uvnitř Vazební věznice odsouzení pracují na pracovištích prádelna, prádelna nemocnice, vězeňská a závodní kuchyně, údržba, energo, kotelna, zásobování, Sanitární propust, úklid VV, služba nemocnice, služba TPN, odpadové hospodářství, pracovní provoz, kovo, tiskárna a dopravní park.

Mimo Vazební věznici jsou zaměstnáni na pracovištích Technické a servisní středisko GŘ, úklid VS-GŘ, úklid Na Veselí GŘ, Ubytovny, Ministerstvo spravedlnosti, Zotavovna a Bytové družstvo Ve Lhotce.

Dle posledního vyhodnocení bylo pracovním zařazeno celkem 207 odsouzených, což je o 15 více, než v předchozím sledovaném období (vyhodnocuje se čtvrtletně). Nepracujících odsouzených bylo 68, což je o 12 méně, než v předchozím období.

Vazební věznice Praha-Pankrác se samozřejmě snaží o co nejvyšší zaměstnanost odsouzených. To závisí jak na možných pracovních místech, tak i na zdravotním stavu odsouzených, jejich kvalifikaci, zkušenostech a dovednostech. Pravdou je také fakt, že většina odsouzených má zájem ve věznici pracovat. Důvodem je jednak finanční

odměna, ale také je to velmi dobré na jejich psychiku, jak uvádějí. Trest jim pak rychleji plyne, každý den mají co dělat. Pracovní zařazení je pro ně motivující, připadají si potřební a rovněž si vytvářejí lepší podmínky pro kladné hodnocení. Na pracovištích mají možnost získat odměny za práci nad rámec jejich pracovních povinností. Nepracující odsouzení mají možnosti získání kázeňské odměny těžší.

6.5 Oblast utváření vnějších vztahů

Pro odsouzené je velmi důležitý kontakt se sociálním zázemím, zejména kvůli jejich reintegraci do společnosti po propuštění. Denně jim je vydávána pošta, mohou využívat telefonních hovorů a nárokových návštěv. Ve VV Praha-Pankrác jsou návštěvy uskutečňovány 1x měsíčně na 3 hodiny.

Odsouzení, kteří splňují podmínky, mohou využít i tzv. extramurálních aktivit. Jedná se o akci mimo věznici **dle § 52/6 vyhl. č. 345/1999 Sb.** za doprovodu zaměstnance vězeňské služby. V tomto případě nejde o odměnu a je určena pro odsouzené ve věznici v typu s dozorem. Pro odsouzené v dohledu se využívá **§ 51/3 vyhl. č. 345/1999 Sb.** na akce kulturně-výchovné, osvětové, sportovní, bohoslužby. Odsouzení chodí rovněž v doprovodu zaměstnance. Odsouzení v typu věznice s ostrahou se mohou zúčastnit obdobné aktivity podle **§ 53/6 vyhl. č. 345/1999 Sb.**

Dle § 19/7 zák. č. 169/1999 Sb. lze udělit opuštění věznice v souvislosti s návštěvou pro dohled, dozor i ostrahu. Uděluje se maximálně na 24 hodin, a to postupně na 3, 8 a 24 hodin. Podmínkou je převzetí odsouzeného blízkou osobou.

Dle § 56/2 zák. č. 169/1999 Sb. lze umožnit přerušeni trestu pro naléhavé rodinné důvody až na 10 dnů v kalendářním roce, **dle § 56/3 zák. č. 169/1999 Sb.** přerušeni trestu za účelem poskytnutí neodkladné zdravotní péče až na 30 dnů v roce a **dle § 52/5 vyhl. č. 345/1999 Sb.** volný pohyb mimo vazební věznici k návštěvám zdravotnických, rehabilitačních a odborných zařízení pro odsouzené v dozoru za doprovodu zaměstnance VS.

Jako nejvyšší formu kázeňské odměny lze ve VV Praha-Pankrác udělit opuštění věznice v souvislosti s návštěvou nebo programem zacházení až na 24 hodin u odsouzených v dohledu, dozoru a ostraze **dle § 45/2 písm. g) zákona č. 169/1999 Sb.** a dále přerušeni

trestu až na 20 dnů za rok dle § 45/2 h) zákona č. 169/1999 Sb. nebo dle § 56/1 zákona č. 169/1999 Sb.

Pro odsouzené je velkou motivací získat některou z výše uvedených aktivit, jelikož se mohou vidět se svými blízkými mimo věznici v běžném, civilním prostředí.

6.6 Aktivity povinné pro výstupní oddělení ve Vazební věznici Praha-Pankrác

Jak už jsem uvedl v předchozí kapitole, odsouzení zařazení do výstupního oddělení jsou povinni navštěvovat určené aktivity pro výstupní oddělení. Nemusejí být však omezeni pouze na ně, k nim si mohou zvolit jakoukoli jinou aktivitu.

Mezi povinné aktivity pro výstupní oddělení patří:

- **Právní minimum** – aktivitu vede vychovatel OVT, který s odsouzenými řeší veškeré právní otázky, které jim mohou pomoci při reintegraci po propuštění.
- **Základy domácích prací** – vedoucím aktivity je přímo vychovatel, který má výstupní oddělení na starosti. Odsouzení se zde učí různé domácí práce, i včetně například šití na šicím stroji.
- **Příprava pokrmů na VO** – Přípravu pokrmů vede vychovatelka OVT, která probírá s odsouzenými jak teorii, tak i praktický výcvik. Odsouzení se pak učí vařit různé pokrmy.
- **Reintegrační poradna** – je vedena sociální pracovnící OVT a je zaměřena na všeobecný rozhled odsouzených. Řeší různé sociální otázky, které jim rovněž pomohou při návratu do civilního života.
- **Dramaterapie** – aktivitu vede psychologka OVT, která se zaměřuje na schopnost sebepoznání odsouzených, jejich kritického myšlení, jsou zde zahrnuty rovněž různé relaxační techniky.

Do těchto aktivit jsou zařazení všichni odsouzení, kteří jsou na výstupním oddělení. V současné době je zařazeno 18 odsouzených. Ve VV Praha-Pankrác mají výstupní oddělení na starosti 4 vychovatelé a jeden speciální pedagog, který za celé oddělení zodpovídá.

7 Shrnutí teoretické části

V teoretické části jsme se dozvěděli základní vymezení penologie a osvětlili jsme si pojmy, které s penologií souvisejí a jsou stěžejní rovněž pro praktickou část práce. Jako základ jsem vymezil, co je to vlastně trestná činnost, jelikož právě ta je důvodem, proč se člověk dostane do VTOS. Vymezil jsem, čím se penologie zabývá a s jakými vědními disciplínami souvisí. Jako důležité jsem shledal rovněž osvětlení pojmů trest a kriminalita, dále pak prizonizace, která velmi úzce souvisí s reintegrací po propuštění. Jedná se totiž o adaptaci odsouzeného na podmínky věznice, která velmi znesnadňuje úspěšný návrat do civilního života. Stejně tak negativně působí institucionalizace, kdy jedinec přijímá organizovaný život ve věznici a vlastně postupně ztrácí svoji aktivitu a ideologizace, kdy se jedinec přizpůsobuje normám v dané subkultuře odsouzených.

Klíčovými pojmy jsem shledal resocializaci, reintegraci, reedukaci a nápravu, jelikož tímto se moje práce zabývá.

Pokud se bavíme o přípravě na budoucí resocializaci odsouzených a jejich reintegraci do společnosti, je důležitá práce s nimi v programech zacházení. Tu zajišťuje tým zaměstnanců, které jsem rovněž popsal v první kapitole. Vychovatel zajišťuje každodenní výchovnou činnost, denně chodí na kontroly oddílů, kde kontroluje pořádek a kázeň. Sám vede aktivity programu zacházení s odsouzenými. Speciální pedagog koordinuje jeho činnost a stará se o program zacházení odsouzených, který individuálně přizpůsobuje jejich potřebám, upravuje jeho cíle, aby byly co nejefektivněji nastaveny na budoucí úspěšnou resocializaci odsouzeného. Sociální pracovník pomáhá odsouzeným s problémy sociálního původu a psychologové mohou odsouzení využít v případě jakékoli psychické tenze.

V druhé části této kapitoly jsem stručně zmínil právní úpravu VTOS a dále základní ustanovení mezinárodních konvencí pro zacházení s odsouzenými, tedy Standardní minimální pravidla OSN pro zacházení s vězněnými a Evropská vězeňská pravidla.

Teoretická část této práce dále řeší problematiku rozdílů umístování odsouzených do typu věznic s dohledem, dozorem, ostrahou a zvýšenou ostrahou

a zacházení s nimi. O umístování odsouzených do jednotlivých věznic rozhoduje dispečer na GŘ. V kapitole dále uvádím profilaci věznic, a jejich organizační členění.

Jelikož se má práce zabývat účinností aktivit programu zacházení, je celá 3. kapitola věnována právě tématu programu zacházení. Uvádím, co je jeho hlavním cílem, jaké jsou jeho oblasti, kdo program zacházení tvoří a jakým způsobem. V současné době je program zacházení zpracováván na základě komplexní zprávy SARPO, a to od 1. 11. 2012. Dříve odborní zaměstnanci zpracovávali klasickou komplexní zprávu, kterou každý z nich ukládal do vězeňského informačního systému a speciální pedagog ji pak uzavíral. Uvádím, jak se program zacházení vyhodnocuje, což je u jednotlivých typů věznic rozdílné. Každý odsouzený se snaží, aby program zacházení plnil, jelikož to se mu promítá do jakéhokoli hodnocení k soudu. Speciální pedagog je tedy velmi důležitým článkem, který je garantem programu zacházení. Lze tedy konstatovat, že speciální pedagogika ve vězeňství velmi úzce souvisí s pedagogikou penitenciární, jelikož program zacházení zabezpečuje penitenciární, výchovné působení na odsouzené, kterým se penitenciární pedagogika zabývá.

Velkým motivačním činitelem pro odsouzené jsou rovněž přístupné skupiny vnitřní diference. Rozlišujeme tři tyto skupiny. Odsouzený, který svým chováním prokáže, že si to zaslouží, může se propracovat až do I. přístupné skupiny vnitřní diference. I na tuto skutečnost přihlíží soud. Ve věznici funguje systém odměn a trestů. Odsouzení se samozřejmě snaží získat co nejvíce kázeňských odměn a nejlépe úplně se vyvarovat kázeňských trestů. Ve sledované věznici je problémem velmi časté spaní na lůžku pod dekou v nepovolené době. I to je pak důvodem k uložení trestu. Výše popisují jednotlivé druhy kázeňských odměn a trestů a systém jejich ukládání.

Další důležitou součástí teoretické části je činnost a smysl výstupních oddělení, jelikož právě ta jsou zaměřena v první řadě na přípravu odsouzených na přechod do civilního života a jejich úspěšnou reintegraci. Odsouzení mají tedy určené aktivity programu zacházení přímo pro výstupní oddělení, které musejí navštěvovat.

Poslední kapitola teoretické části je zaměřena na aktivity programu zacházení ve Vazební věznici Praha-Pankrác. Informace, uvedené v této kapitole, mi poskytla speciální pedagožka VT, Mgr. Radka Pospíšilová. Popisují zde aktivity vzdělávací, s vymezením těch nejoblíbenějších, dále pak zájmové, speciálně výchovné, pracovní a oblast utváření vnějších vztahů. Dále uvádím aktivity výstupního oddělení, povinné

ve VV Praha-Pankrác. U každé aktivity jsem uvedl rovněž průměrný počet zařazených odsouzených. Tato čísla se neustále mění a jsou aktuální k polovině listopadu roku 2013.

Veškeré kapitoly teoretické části jsou přípravou na část praktickou, ve které se pokusím vymezit, jaké aktivity programu zacházení ve VV Praha-Pankrác mohou pomoci k úspěšné reintegraci odsouzených a co vlastně odsouzení pocítují jako bernou minci při přípravě k budoucí úspěšné reintegraci do společnosti.

PRAKTICKÁ ČÁST

8 Metodologie

Pro svoji praktickou část jsem si vybral metodu kazuistik, abych zajistil souhrnný příběh o odsouzeném od začátku až do konce a v této části mé práce popíšu, jak jsem postupoval při realizaci. Nejprve uvedu základní zkoumané otázky, charakterizují vlastní cíl, dále pak výběr respondentů, techniky sběru dat a vstup do terénu. V poslední části metodologie nastíním etické aspekty, které jsou při práci velmi důležité.

8.1 Zkoumaný problém

Zkoumaný problém jsem si stanovil pojmem „**Příprava odsouzených na reintegraci do společnosti**“. Reintegraci jsem vymezil v teoretické části práce jako opětovný návrat jedince do společnosti. Přípravou odsouzených je myšlena hlavně práce s nimi, a to na základě jednotlivých oblastí programu zacházení.

8.2 Cíl

Cílem je vytvoření obrazu, co odsouzení vnímají jako zásadní k jejich reintegraci po propuštění z VTOS. Dále pak jak vnímají program zacházení ve VV Praha-Pankrác, jeho oblasti a konkrétní aktivity. Cílem je pokusit se nastínit, jaké aktivity shledávají za přínosné pro jejich budoucnost a jaké nikoliv. A v neposlední řadě jde o to zjistit, co by odsouzení změnili, aby se reintegrace odsouzených stala reálnější.

8.3 Základní zkoumané otázky

Jako základní otázky jsem si při realizaci své průzkumné sondy stanovil následující:

„Co by, z pohledu odsouzených, nejvíce prospělo jejich budoucí reintegraci po propuštění?“

„Jaké aktivity ve VV Praha-Pankrác nejvíce prospívají následné reintegraci odsouzených?“

8.4 Výběr respondentů

Výběr respondentů probíhal s pomocí speciální pedagožky OVT Vazební věznice Praha-Pankrác Mgr. Radky Pospíšilové, a to na základě určitých požadavků. Jedním z nich bylo, aby byli ve vzorku jak prvotrestaní odsouzení, tak i recidivisté. Dále jsem chtěl mít zastoupeny odsouzené, kteří nemají sociální zázemí, ale i odsouzené, kteří se mají kam vrátit a tudíž neřeší problém, co po propuštění. Jelikož speciální pedagožka již odsouzené zná, vybrala pět z nich, kteří splňovali tato kritéria. Odsouzené informovala, že budou změněna jejich jména a vše bude tedy anonymní.

8.5 Vstup do terénu a techniky sběru dat

Vstup do terénu proběhl na začátku ledna 2014 po domluvě s Mgr. Radkou Pospíšilovou, která vše naplánovala a domluvila se zúčastněnými odsouzenými. Z rozhovoru s nimi jsem měl samozřejmě obavy. Nakonec vše proběhlo velmi dobře a kontakt s nimi byl bez problému. Odsouzení byli ochotní a odpovídali na otázky bez jakéhokoliv ostychu.

Jako techniku sběru dat jsem zvolil **hloubkové, tzv. polostrukturované rozhovory**, které trvaly s každým odsouzeným cca 30 minut. Odpovědi jsem si značil na papír, samozřejmě co nejpřesněji, téměř slovo od slova. Věděl jsem, že lepší by bylo použití záznamového zařízení, avšak v prostředí věznice tento způsob není možný.

8.6 Etické aspekty výzkumu

Velmi důležité jsou při výzkumu etické otázky. Je důležité získat tzv. poučený (informovaný) souhlas, to znamená, že respondent musí souhlasit s výzkumem. V mém

případě s tím nebyl problém. Dle sdělení Mgr. Pospíšilové byli odsouzení ochotní spolupracovat. Výzkum nesmí ohrozit ani tělesné, ani duševní zdraví jedince (Hendl, 2005, s. 155). Musí být zachována důvěrnost, to znamená, že nesmí být zveřejněna žádná data, která by mohla indentifikovat respondenty. Pokud tohle výzkumník nemůže zajistit, neměl by práci publikovat (Švaříček, Šed'ová, 2007, s. 43).

9 Interpretace výsledků

Kazuistika č. 1 – Martin

Odsouzený Martin je ve VTOS už posedmé. Je mu 37 let, je svobodný, nemá přítelkyni a s rodinou nekomunikuje. V současné době je ve VTOS již dva roky za loupežné přepadení. Veškeré jeho tresty v minulosti byly za krádeže a loupežná přepadení. Martin neměl v životě příliš mnoho štěstí. Rodiče se rozvedli, když mu byly 4 roky, matka se znovu provdala, když mu bylo 6 let. Nevlastní otec byl alkoholik a matku fyzicky týral. Martina rovněž často „mlátil jako žito“, jak uvedl. Proto prý utíkal z reality tím, že začal s kamarády užívat marihuanu a následně pervitin. V 18 letech utekl z domova a přežíval u různých kamarádů v provizorních podmínkách. Začal krást, a když mu bylo 20, byl poprvé odsouzen k trestu odnětí svobody na 1 rok. Ukončil pouze základní školu, na střední školu vůbec nešel. Jelikož neměl žádnou záchytnou síť, která by mu pomohla po propuštění, celý kolotoč návratů do věznice se opakoval.

Uvádí, že **žádné aktivity programu zacházení mu nemohou pomoci při tom primárním startu, když je propuštěn na svobodu**. Dostane sice 1000 Kč, ale pokud nemá práci a bydlení, nemůže mu to stačit k tomu, aby se postavil na vlastní nohy. Podle něj by se tedy měla určitě zlepšit postpenitenciární péče. Představoval by si nějakou, třeba i velmi špatně placenou práci, bydlení na přechodnou dobu a stravu. Alespoň do první výplaty by měla být dle jeho názoru tato péče zajištěná. Jedině tak by byl schopen žít už normální život bez páchání trestné činnosti.

Aktivít programu zacházení je ve VV Praha-Pankrác podle něj celkem dost. Pokud člověk má alespoň nějaké zázemí, může mu pomoci např. k hledání práce Anglický jazyk, Španělský jazyk, prostě jazyky. Dále pak kurzy, které věznice nabízí, například kurz Základy přípravy stravy, kdy odsouzený dostane certifikát o jeho absolvování. Ten mu pak může pomoci najít si práci někde v restauraci. Dobré je to, že certifikát nemá nic společného přímo s věznicí, nikde není napsáno, že ho absolvoval přímo tam. Zájmové aktivity, jako sledování filmů atd., jsou podle něj dobré pro trávení volného času, ale na reintegraci příliš velký vliv nemají.

Kazuistika č. 2 – Pavel

Pavel je muž středního věku, v roce 2014 bude slavit 52 let. Ve VTOS je poprvé a vykonává trest odnětí svobody za podvod. Za tuto trestnou činnost dostal 12 let a již má za sebou 7 let trestu. Na prostředí VTOS se již, jak uvedl, adaptoval a dle jeho názoru ho už téměř nic nepřekvapí. Odsouzený má dvě děti z prvního manželství, které mu chodí pravidelně na návštěvy. Dále má přítelkyni, se kterou se seznámil 6 let před výkonem trestu. I s touto ženou má jedno dítě, kterému je 10 let. Pavel velmi trpí tím, že nemohl být přítomen u toho, jak jeho dítě vyrůstalo, začalo chodit do školy, atd. Přítelkyně je mu velkou oporou.

Pavel byl vychováván oběma rodiči, dětství i dospívání měl moc hezké. Rodiče mu vytvořili velmi dobré zázemí, v rodině se nevyskytovala žádná sociální patologie ve smyslu alkoholismu, gamblingu, domácího násilí apod. Nikdo z rodiny nebyl soudně trestán. Odsouzený vystudoval vysokou školu, obor marketing a management. Jak uvedl, nikdy neměl problémy v chování.

Svou trestnou činnost přiznal, tvrdí, že prostě viděl velké peníze za málo úsilí a samozřejmě si myslel, že se na to nepřijde. Svého činu lituje, tvrdí, že kdyby se měl rozhodovat znovu, v každém případě by jednal jinak. K tomu mu však dopomohlo odloučení od civilního života, zkrátka trest, který mu byl uložen. K uvědomění si svých chyb by však dle jeho názoru stačil i nižší vyměřený trest, než 12 let, to je podle něj již mnoho za čin, který spáchal.

Pokud má posuzovat aktivity programu zacházení ve Vazební věznici Praha-Pankrác, pak si myslí, že **nejdůležitější jsou určitě pracovní aktivity, které člověka přivedou na jiné myšlenky, naučí člověka režimu a tvrdé práci.** Jako podnikatel nikdy nepracoval manuálně, takže nyní již ví, co tato práce obnáší. V současné době již chodí i na extramurální aktivity, to je podle něj velká motivace pro všechny odsouzené, aby se dopracovali tak daleko, že mohou navštívit svoji rodinu v civilním prostředí. Co se týče **vzdělávacích aktivit, zájmových a speciálně-výchovných, pak jako velmi přínosné shledává Právní minimum**, kde se člověk dozví různé novinky, které mu mohou pomoci v řešení jeho problémů. Dále pak i jazyky jsou dle jeho názoru velmi prospěšné, jelikož v dnešní době jsou pro práci potřebné. Dalšími

aktivitami, které mohou člověka obohatit, jsou Základy výpočetní techniky a Obsluha osobních počítačů. Doba si tuto techniku žádá a stále je mnoho těch, kteří počítačovou gramotností zrovna moc neoplývají. Na dotaz, jaké aktivity jsou podle něj nepřínosné pro následnou reintegraci do společnosti, uvedl, že většina zájmových. Ty slouží pouze k odreagování a smysluplnému trávení volného času ve vězení. Pavel pouze projevil názor na danou věc, sám však přiznal, že jemu samotnému by pomohla lepší komunikace s pracovníky vězeňské služby. Návratu do společnosti se nebojí, zázemí vytvořeno má, práci má rovněž zajištěnou a chce začít od začátku. Po dotazu, co by dělal, kdyby tyto kladné podmínky pro návrat neměl, uvedl, že neví. Nedokáže si představit, že by vyšel z věznice a nevěděl, kam jít a kde vzít peníze na obživu. V tomhle směru by se měla péče o propuštěné odsouzené zlepšit.

Kazuistika č. 3 – Karel

Karel je ve VTOS poprvé, byl odsouzen za vraždu. Zabil svoji bývalou přítelkyni, dle jeho slov v obrovském afektu. Karlovi je 48 let, vystudoval gymnázium, celý život podnikal, koupil dům, zajistil svoji rodinu vším, co potřebovala. Problémem bylo to, že veškerý majetek nechal napsat na onu přítelkyni (s ní má šestiletého syna). Po jejich rozchodu mu z tohoto jmění přítelkyně odmítla dát jakoukoliv část. Jeho zloba se tedy vystupňovala do takové míry, že ji uhodil a tvrdí, že si to vůbec nepamatuje. Byl odsouzen k 10 letům odnětí svobody. V současné době má za sebou již polovinu, o podmíněné propuštění však může žádat až po 2/3 uloženého trestu.

Odsouzený byl vychováván v harmonickém prostředí do svých 14 let. Poté začaly mezi rodiči hádky a následně se rozvedli. Karel to však nijak negativně neprožíval. S oběma rodiči měl i poté velmi hezký vztah. Nyní již rodiče nežijí, zemřeli při autonehodě před 10 lety. Odsouzený tedy nemá žádné kvalitní sociální zázemí, ani neví, co přesně bude po VTOS dělat. Z rodiny odsouzeného nebyl nikdo dosud ve VTOS.

Karel hodnotí aktivity programu zacházení pozitivně. Podle něj mohou rozvíjet osobnost odsouzených, zvláště pak těch, kteří byli například závislí na drogách a neměli vytvořeny žádné návyky k práci a trávení volného času nějakým smysluplným způsobem. Podle něj jsou velkým přínosem hlavně vzdělávací aktivity, kde se člověk

může něčemu novému přiučít. Pro nepracující odsouzené je kladně hodnocen Resocializační klub, který vedou hlavně sociální pracovníce. Ty řeší s odsouzenými různé novinky v oblasti dávek, úřadu práce atd. Tyto informace pak člověk využije i po propuštění. U všech aktivit hodně záleží na jejich vedoucím, jak se k aktivitě postaví a jak ji vede. Aktivity mohou rozvíjet osobnost, ale nemohou pomoci při propuštění odsouzených, kteří se nemají kam vrátit. Problémy po propuštění pak podle něj vedou k dalšímu páchání trestné činnosti. On sám sice neví, co bude dělat, ale má to v hlavně srovnané, takže o trestné činnosti nemůže být řeč. Zkontaktuje své kamarády a snad mu někdo pomůže. Tohle by však mělo být ošetřeno státem, v současné době však tato péče ještě není zcela dořešená a měla by se zkvalitnit.

Kazuistika č. 4 – Stanislav

Stanislavovi je 44 let, ve VTOS je pošesté, poprvé byl ve VTOS, když mu bylo 20 let. Všechny tresty má za krádeže. Stanislav nikdy nepoznal svoje rodiče, celý svůj život žil v dětském domově. Ukončil základní školu, poté začal studovat střední odborné učiliště – obor zámečnick, to však nedokončil. Začal totiž trávit čas s partou, která ho svedla k užívání tvrdých drog. Vše začalo, když mu bylo 16 let, vyzkoušel marihuanu, poté pervitin. V té době už moc nechodil do školy, spíše se poflakoval po ulici a kradl v obchodech drobnosti. Opakovaně utíkal z dětského domova. Ve svých 18 letech však poprvé vyzkoušel heroin, což byla jeho vstupenka do vězení. Aby měl na drogy, krádeže byly již na denním pořádku. Proto také skončil ve VTOS. Po jeho propuštění se k heroinu vrátil a celé se to opakovalo. Žádné zázemí, přátelé drogově závislí, Stanislav se tedy nikdy neměl kam vrátit, a proto opět volil tu stejnou cestu. Nikdy se nepokusil léčit, protože neměl motivaci. Když byl z VTOS propuštěn popáté, opět se vrátil k užívání drog a našel si přítelkyni, rovněž uživatelku heroinu. V té době jí on sám hodně pomohl, vlastně ji vytáhl z prostituce a peníze na drogy sháněl pro oba. V současné době spolu čekají dítě a odsouzený má trest vyměřený na dva roky. Otázkou tedy je, zda alespoň vidina rodiny může Stanislavovi pomoci začít vést normální život. Sám dosud neví, co bude. Samozřejmě by se chtěl o dítě nějak postarat, bude se snažit, aby byl propuštěn na podmíněné propuštění a aby mohl začít vydělávat peníze pro rodinu. Problémem však zůstává, jak začít. Uvedl: „Je hrozný,

když vás vyhoděj před bránu kriminálu a dělej si, co chceš. Nemáš peníze, byt, jídlo, nic. Pak se mi teda nemůžou divit, když půjdu do obchodu a vezmu si tam aspoň něco na to jídlo. Já nevím, co bude. Musím se o ně nějak postarat, najít si práci. Ale nevím, kde začít“. Podle něj by se měly zlepšit služby o propuštěné odsouzené. Jen to by mohlo pomoci, aby do toho znovu nepadli.

Co se týče aktivit programu zacházení, odsouzený velmi oceňuje kurz Základy přípravy stravy, kde získal certifikát, ze kterého měl obrovskou radost. Jak uvedl, bude se snažit získat práci nějakého pomocného kuchaře. Naopak například filmový klub nebo poslechový klub jsou aktivity, které jsou sice zábavné, ale reintegraci nikterak nepomohou. Osobně by uvítal víc takových kurzů, pořádaných přímo danou věznicí (aby se kvůli všem kurzům nemuselo odjíždět jinam), kde by se odsouzení připravovali na případnou budoucí práci po propuštění.

Kazuistika č. 5 - Honza

Odsouzený Honza je nejmladší z vybraného vzorku odsouzených. Je mu teprve 20 let a byl odsouzen za ublížení na zdraví. Ve VTOS je poprvé a dostal 1 rok. Jak uvedl, bránil svoji kamarádku na večírku, kterou obtěžoval nějaký muž (sváděl ji k pohlavnímu styku, možná by došlo i ke znásilnění, kdyby nepřišel). Po Honzově zásahu muž skončil se zlomeným nosem a různými podlitinami.

Honza tohoto činu nelituje a tvrdí, že by se zachoval vždy stejně. Přece nedopustí, aby někdo obtěžoval jeho blízké. Podle něj by měl každý muž bránit ženu. Jeho výchova probíhala v úplné rodině, oba rodiče pracují jako vysokoškolští učitelé. Doma nikdy nebyl žádný problém, ani odsouzený neměl nikdy problémy v chování. Z rodiny nebyl žádný člen soudně trestán. Do školy chodil pravidelně, nikdy nebyl za školou, vždy byl spíše tím poctivým studentem. Odsouzený vystudoval gymnázium a nyní začal studovat vysokou školu v programu bezpečnostního inženýrství. Studium však musel přerušit. Rodiče jsou situací velmi rozhořčení, jak uvedl a budou se snažit udělat všechno pro to, aby byl co nejdříve propuštěn.

Z aktivit programu zacházení nejvíce oceňuje jazyky, konkrétně Anglický jazyk a Španělský jazyk. Jak sdělil, vždy se chtěl věnovat jazykům co nejvíce a ve vězení má na to spoustu času, tak proč toho nevyužít. Navíc si myslí, že to může dopomoci

i následné reintegraci, jelikož jazyky jsou potřeba. S nabídkou aktivit je spokojený, je dobré, že věznice nabízí i různé sportovní aktivity pro jedince, kteří milují pohyb. Podle něj však aktivity nepomohou samy o sobě, ale záleží na odsouzeném, jaký si vytvoří náhled na svůj budoucí život a nakolik chce z aktivit vytěžit. Tak například vzdělávací aktivity odsouzenému mohou rozšířit obzory, ale jen pokud bude sám chtít. Demotivovaného odsouzeného nemůže změnit žádná aktivita. Mnohdy podle něj pomohou individuální rozhovory s odbornými zaměstnanci, kteří jsou schopni odsouzeného motivovat a poradit mu, co dál.

10 Shrnutí poznatků z praktické části a doporučení pro praxi

Vybral jsem pět různých typů odsouzených s různými životními příběhy, které se však v jednom shodují, a to v tom, že jejich osudy skončily ve Vazební věznici Praha-Pankrác.

Z výše uvedených kazuistik je patrné, že nabídka aktivit programu zacházení ve VV Praha-Pankrác je široká a každý odsouzený si může zvolit tu, která mu bude vyhovovat. Odsouzení se shodují v tom, že přínosnými mohou být **jazyky a kurzy, které věznice nabízí**. Odsouzení také oceňují to, že po absolvování kurzu dostanou osvědčení, kde ale nikde není psáno, že si kurz udělali právě ve věznici. Z rozhovorů bylo patrné, že vlastně **veškeré vzdělávací aktivity mohou mít přínos** pro osobnost odsouzeného a tím i pro jeho budoucí reintegraci. Záleží však na každém z nich, jakým způsobem s informacemi naloží. Konkrétně může jít i o to, zda má odsouzený po VTOS nějaké zázemí. Pak pro něj bude jistě snazší využít nabyté vědomosti z věznice, než pro odsouzeného, který si stěží zajistí obživu na jeden den.

Prakticky všichni dotazovaní odsouzení se shodli na tom, že zájmové aktivity jsou sice výborným způsobem trávení volného času, ale pro budoucí reintegraci nemají moc velký význam. Mohou však posilovat osobnost jedince, který byl například zvyklý trávit čas s uživateli drog, většinou pod jejich vlivem.

Odsouzení se také shodli, že i pracovní aktivity mají velký význam, a to konkrétně pro posilování pracovních návyků, protože ne každý odsouzený byl zvyklý na svobodě pracovat. Tady má nějaký pracovní režim, na který si zvyká, a to mu může pomoci po propuštění.

Tímto způsobem odsouzení hodnotí dané aktivity, ale stejně se shodují na tom, že **nejdůležitější je postpenitenciární péče**. Ta bohužel není na takové úrovni, aby odsouzeným pomohla, jak potřebují. Z toho důvodu se pak mnozí dostávají do začarovaného kruhu trestné činnosti, protože nevidí jiné východisko. Tato oblast by se měla podle nich změnit.

Velmi zajímavou informací byl i názor, že u aktivit programu zacházení jde ve velké míře o to, kdo aktivitu vede a jakým způsobem, aby pro ně měla nějaký význam.

Co se týče první základní zkoumané otázky „**Co by, z pohledu odsouzených, nejvíce prospělo jejich budoucí reintegraci po propuštění?**“, vyplývá z výše uvedeného, že by se měla rozvíjet otázka postpenitenciární péče jako takové. Samozřejmě v současné době existuje spousta organizací, které se zajímají o budoucí život odsouzených, a mnoha z nich to jistě může pomoci, ale pokud nemá odsouzený žádné zázemí, ať už materiální či citové, je velmi složité mu pomoci.

Pokud jde o druhou zkoumanou otázku „**Jaké aktivity ve VV Praha-Pankrác nejvíce prospívají následné reintegraci odsouzených?**“, shodují se odsouzení, že hlavně kurzy, ve kterých mohou získat nějaké osvědčení, mohou skutečně pomoci. Dále pak vzdělávací aktivity, které odsouzeným rozšíří rozhled, mohou mít pozitivní vliv. Záleží však už na daném odsouzeném, jakým způsobem tyto informace využije, a zda je vůbec využít chce.

Velký význam má samozřejmě speciální pedagog, který s odsouzenými dané aktivity konzultuje. Zde opět musím zmínit, jak velkou souvislost má speciální pedagogika s pedagogikou penitenciární, která se zabývá výchovou a vzdělávání odsouzených osob.

ZÁVĚR

Tato bakalářská práce je zaměřena na problematiku přípravy odsouzených na reintegraci po propuštění. Jako východisko pro praktickou část jsem v teoretické části popsal výkon trestu odnětí svobody z hlediska pedagogického a legislativního. Vysvětlil jsem základní pojmy, které souvisí s penologií, popsal jsem vnější a vnitřní diferenciaci odsouzených, popsal jsem členění věznic. Dále jsem se věnoval programu zacházení, kázeňskou praxí, činností a smyslem výstupních oddělení a v předposlední kapitole teoretické části jsem pojednal o aktivitách programu zacházení, které nabízí Vazební věznice Praha-Pankrác, ve které jsem získal data k vypracování praktické části. Dále pak jsem se snažil vyzvednout souvislost speciální pedagogiky s pedagogikou penitenciární.

Praktická část je stěžejní pro celou bakalářskou práci. Cílem bylo vytvoření obrazu, co odsouzení vnímají jako zásadní k jejich reintegraci po propuštění z VTOS. Dále pak, jak vnímají program zacházení ve VV Praha-Pankrác, jeho oblasti a konkrétní aktivity. Cílem bylo pokusit se nastínit, jaké aktivity shledávají jako přínosné pro jejich budoucnost a jaké nikoliv. A v neposlední řadě šlo o to zjistit, co by odsouzení změnili, aby se reintegrace odsouzených stala reálnější. Na základě tohoto cíle jsem stanovil dvě výzkumné otázky: **„Co by, z pohledu odsouzených, nejvíce prospělo jejich budoucí reintegraci po propuštění?“** a **„Jaké aktivity ve VV Praha-Pankrác nejvíce prospívají následné reintegraci odsouzených?“** Pro zodpovězení těchto svých otázek jsem vytvořil schéma polostrukturovaného rozhovoru, abych zjistil vše potřebné o vybraných odsouzených a rovněž o jejich názorech na danou problematiku. Jako nezáúčastněný jedinec, který s odsouzenými nikdy nejednal na téma programu zacházení, jsem si myslel, že pro ně má základní význam a oni to tak vnímají také. Velmi mě zajímal i jejich názor na situaci po propuštění, jak vlastně vnímají své možnosti. V podstatě všichni respondenti se shodovali v tom, že účinnost aktivit programu zacházení je velmi individuální. Záleží totiž na každém z nich, jak nabyté zkušenosti či vědomosti využijí. Dále se shodovali, že aktivity mohou mít kladný význam a některé mohou pomoci i po propuštění, jako například Anglický jazyk, kurz Základy přípravy stravy. Ale v první řadě je důležitý ten primární start odsouzeného po propuštění. Je totiž rozdíl, když bude propuštěn odsouzený, který má své sociální

zázemí připravené, má se kam vrátit. V tom případě, pokud bude chtít, může začít žít bezproblémový život bez další trestné činnosti a třeba i využít nějaké poznatky z aktivit programu zacházení, do kterých byl zařazen. Na druhou stranu, odsouzený, který sociální zázemí nemá, dostane sice 1000 Kč od sociálního kurátora, ale co potom? Názor odsouzených na danou problematiku je tedy jasný. Dle jejich zkušeností by se měla zlepšit postpenitenciární péče. Tímto byla tedy zodpovězena jedna z mých výzkumných otázek. V případě, že odsouzený bude mít zajištěn primární start, může využít i nabytých vědomostí a zkušeností získaných při docházení na aktivity programu zacházení. Odsouzení se opět shodovali, že velmi přínosné jsou kurzy, kde mohou získat certifikát a dále pak některé ze vzdělávacích aktivit, v současné době zejména jazyky. Myslím si tedy, že se mi podařilo odpovědět na výzkumné otázky a naplnit cíl mé praktické části.

Na závěr bych tedy chtěl shrnout základní poznatky mé práce. Příprava odsouzených na reintegraci probíhá ve vězení na základě programu zacházení a jeho jednotlivých oblastí. Nejvíce přínosné jsou dle odsouzených pracovní aktivity, dále pak vzdělávací (zejména ty, kde mohou získat nějaký certifikát, který jim pomůže při hledání práce). Aktivity mohou mít kladný vliv na odsouzené, ale také nemusí. Záleží na osobnosti odsouzeného, jeho sociálním zázemí a rovněž motivaci něco nového se naučit. Bezesporu je důležitá i osobnost vedoucího aktivity programu zacházení a to, jakým způsobem danou aktivitu vede. Dle odsouzených však nejvíce závisí na tom, jaké sociální zázemí odsouzený má. Určitě by se tedy měla zkvalitnit postpenitenciární péče o odsouzené, propuštěné z VTOS. A tímto bych chtěl nastínit má doporučení pro praxi. Dle mého názoru odsouzenému, který nemá nic, v žádném případě nemůže stačit 1.000 Kč k jeho primárnímu startu. Myslím si, že o každého takového odsouzeného by mělo být postaráno alespoň po dobu jednoho měsíce, aniž by musel něco platit, protože honba za penězi by mohla opět vést k trestné činnosti. Je mi jasné, že jde možná o příliš naivní představy, finančně náročné. Když se však zamyslíme nad tím, kolik stojí měsíční pobyt jednoho vězně, pak musíme usoudit, že peníze vložené do pouhého jednoho měsíce péče o propuštěného, by mohly ušetřit mnohem víc financí.

Myslím si také, že by bylo dobré opět ve VV Praha-Pankrác vytvořit tabulky na vychovatele-terapeuta, který se zabývá hlavně aktivitami s odsouzenými. Aktivit

by mohlo být ještě větší množství (i když musím říci, že VV Praha-Pankrác jich nabízí mnoho). Přínosem by totiž mohl být menší počet odsouzených na aktivitách a tím i individuálnější přístup k nim. Zaměstnanec, který by měl více času zabývat se hlavně aktivitami, jejich přípravě a organizaci, by mohl působit lépe, než zaměstnanec, který má velké množství své vlastní práce a do toho ještě musí vymýšlet stále nová témata k aktivitě.

Snad jen na úplný závěr bych chtěl podotknout, že pro mě byla práce velmi zajímavá, zejména pak rozhovory s respondenty a rovněž spolupráce se speciální pedagožkou Vazební věznice Praha-Pankrác.

Literatura:

- 1) ČERNÍKOVÁ, V., SEDLÁČEK, V. *Základy penologie pro policisty*. 1. vydání. Praha : PAČR, 2002. 148 s. ISBN 80-7251-104-1
- 2) ČERNÍKOVÁ, V. *Sociální ochrana*. 1. vydání. Praha : PAČR, 2005, 163 s. ISBN 80-7251-207-2.
- 3) HANUŠ, B. *Primární základy penologie*. 1. vyd. Praha : Vysoká škola Jana Amose Komenského s.r.o., 2005. ISBN 80-86723-14-3.
- 4) HARTL, P., HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník*. 1. Vyd. Praha : Portál, 2000. ISBN 80-7178-303-X
- 5) HEIDBERG, H. *Psychologie morálního vývoje*. Praha : Portál, 1997. ISBN 80-7178-154-1.
- 6) HENDL, J. *Kvalitativní výzkum: Základní metody a aplikace*. Praha : Portál, 2005. ISBN 80-7367-040-2.
- 7) JANDOUREK, J. *Sociologický slovník*. Praha : Portál, 2001. ISBN 80-7178-535-0.
- 8) Nařízení Generálního ředitele Vězeňské služby České republiky GR VS ČR č. 36/2013 Sb., kterým se stanoví pravidla pro zpracování komplexní zprávy o odsouzeném prostřednictvím nástroje SARPO
- 9) Nařízení generálního ředitele Vězeňské služby České republiky GR VS ČR č. 21/2013 Sb., o vazebních věznicích a profilaci věznic Vězeňské služby České republiky

- 10) Nařízení generálního ředitele Vězeňské služby České republiky GŘ VS ČR č. 42/2013 o regionálním uspořádání Vězeňské služby České republiky
- 11) MAŘÁDEK, V. *Vězeňství*. Ostrava : OU, 2005. ISBN 80-7368-002-5.
- 12) Metodický list ředitele odboru výkonu vazby a trestu GŘ VS ČR č. 23/2007 o činnosti výstupních oddělení).
- 13) Organizace spojených národů, *Standardní minimální pravidla pro zacházení s vězni* 3 srpna 1955, k dispozici na adrese: <http://www.refworld.org/docid/3ae6b36e8.html> [cit 08.2.2014]).
- 14) Poznatky spec. ped. Vazební věznice Praha-Pankrác, Mgr. Radky Pospíšilové. (2013 – 2014)
- 15) SOCHŮREK, J. *Úvod do penologie*. Liberec : Technická univerzita v Liberci, 2007. ISBN 978-80-7372-287.
- 16) SOCHŮREK, J. *Kapitoly z penologie I. díl*. Liberec : TU Liberec, 2008. ISBN 978-80-7372-203-6.
- 17) ŠVAŘÍČEK, R., ŠEĐOVÁ, K. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha : Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-313-0.
- 18) VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 3. vyd. Praha : Portál, 2004. ISBN 80-7178-802-3.
- 19) Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 378/2004 Sb., kterou se mění vyhláška č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody. Dostupné z: <http://www.esipa.cz/sbirka/sbsrv.dll/sb?DR=SB&CP=2006s243>

20) Zákon 169/1999 Sb. o výkonu trestu odnětí svobody. Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-169>

21) Zákon č. 181/2011 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád) Dostupné z: <http://www.esipa.cz/sbirka/sbsrv.dll/sb?DR=SB&CP=2011s181>

Přílohy:

Příloha I: Rozhovor

- 1) Povězte mi něco o sobě:
 - a) Kolik je Vám let?
 - b) Jaké máte vzdělání?
 - c) Byl jste vychováván oběma rodiči?
 - d) Probíhala výchova v harmonickém prostředí?
 - e) Byl někdo z rodiny ve VTOS kromě vás?
 - f) Vyskytlo se v rodině nějaké domácí násilí, užívání drog, alkoholismus?
 - g) Měl jste v dětství a dospívání nějaké problémy v chování?
 - h) Pokolikáté jste ve VTOS?
 - i) Jaká je Vaše trestná činnost?
- 2) Co si myslíte o aktivitách programu zacházení ve VV Praha-Pankrác?
- 3) Jaké aktivity jsou podle Vás přínosné pro návrat do společnosti a které nikoliv?
- 4) Co byste změnil na aktivitách programu zacházení ve zdejší věznici?
- 5) Co konkrétně by mohlo podle Vás napomoci úspěšnému návratu do normálního života, aby nedocházelo k opětovnému páchaní trestné činnosti?

Příloha II: Galerie výrobků z činností s odsouzenými

Fotogalerie: malba na zdi



Příloha III: Galerie výrobků z činností s odsouzenými

Fotogalerie: indián z keramiky



Příloha IV: Volnočasové aktivity

Fotogalerie: vězeňská kapela Lethe



Bibliografické údaje:

Jméno autora: Jiří Černý

Obor: Speciální pedagogika – vychovatelství

Forma studia: kombinované studium

Název práce: Příprava odsouzených na reintegraci po propuštění

Rok: 2014

Počet stran textu: 69

Celkový počet stran příloh: 2

Počet titulů českých použitých zdrojů: 21

Počet internetových zdrojů: 4

Vedoucí práce: PaedDr. Lubomír Bajcura, Ph.D.